

Západočeská univerzita v Plzni
Pedagogická fakulta

TEMATICKÁ ŘADA - KAZUISTIKA REFLEKTIVNÍ PRAXE

Diplomová práce

Bc. Jana Knězová

Učitelství pro střední školy

ČJ/VV

Vedoucí práce: **PhDr. Jindřich Lukavský**

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne.....Podpis

Děkuji PhDr. Jindřichu Lukavskému za vedení při psaní diplomové práce a poskytování odborných rad. Poděkování patří Mgr. Miloslavě Beštové ze ZŠ v Dobřanech, které mi dala prostor pro zrealizování projektu v jejích hodinách a také za cenné rady a zpětnou vazbu.

Anotace

Diplomová práce s názvem Tematická řada – kazuistika reflektivní praxe je složena ze tří hlavních částí. Teoretická část je složena ze dvou hlavních kapitol. V první se věnuji stručnému přehledu obecné teorie o projektové metodě, ve druhé se zaměřuji na teoretické poznatky projektu ve výtvarné výchově, ze které jsem vycházela při tvorbě vlastního projektu. Třetí hlavní kapitola již spadá do praktické části mé diplomové práce. Je zde popis příprav a realizace a jejich porovnání. V závěru celé práce shrnuji své poznatky a zamýšlím se nad celým výsledkem projektu.

Annotation

The thesis is entitled "Thematic series - casuistry os reflective practice". It is composed of three main parts. The theoretical part is divided into two main chapters. The first part is focused on a brief overview of the "general theory of project method". In the second part I deal with the theoretical knowledge of the project in art and education. When I created the project it was based on conclusin of this section. The third part is the most important. It is interested in the practical part of my thesis. It contains a detailed description of the preparation and execution and also comparison of situations. The conclusion of my work is focused on the summary of knowledge that I found. There is also a reflection of the entire output of the project.

Obsah

Úvod	8
------------	---

Teoretická část

1 PROJEKTOVÁ METODA: HISTORIE A TERMINOLOGICKÉ VYMEZENÍ	9
--	---

1.1 Projekt	10
-------------------	----

1.1.1 Plánování projektu	11
--------------------------------	----

1.2 Projektová metoda	12
-----------------------------	----

2 PROJEKT VE VÝTVARNÉ VÝCHOVĚ.....	13
------------------------------------	----

2.1 Plánování výtvarného projektu.....	14
--	----

2.2 Řady výtvarných prací	14
---------------------------------	----

2.3 Výtvarný námět.....	15
-------------------------	----

Praktická část

3 PROJEKT ČTYŘI ELEMENTY	17
--------------------------------	----

3.1 Můj projekt.....	17
----------------------	----

3.2 Čtyři elementy.....	18
-------------------------	----

3.3 Úvod do projektu.....	20
---------------------------	----

3.4 Účastníci.....	24
--------------------	----

3.5 Hodina: Voda	25
------------------------	----

3.5.1 Úvod, motivace	25
3.5.2 Výrazová hra	29
3.5.3 Závěr – reflexe a hodnocení.....	31
3.6 Hodina: Vzduch.....	36
3.6.1 Úvod, motivace	37
3.6.2 Výrazová hra	41
3.6.3 Závěr – reflexe a hodnocení.....	43
3.7 Hodina: Země	47
3.7.1 Úvod, motivace	47
3.7.2 Výrazová hra	49
3.7.3 Závěr – reflexe a hodnocení.....	51
3.8 Hodina: Oheň	55
3.8.1 Úvod, motivace	56
3.8.2 Výrazová hra	57
3.8.3 Závěr – reflexe a hodnocení.....	59
3.9 Hodina: 4 elementy	63
3.9.1 Úvod, motivace	63
3.9.2 Výrazová hra	64
3.9.3 Závěr – reflexe a hodnocení.....	66
4. HODNOCENÍ PROJEKTU	68
5 ZÁVĚR.....	72
6 RESUMÉ.....	73
7 POUŽITÉ ZDROJE.....	74
8 SEZNAM PŘÍLOH	76

Úvod

S projektovou metodou bychom se mohli setkat u nás už koncem 70. a následně i 80. let, přesto se doposud nestala běžnou součástí školního programu. Bývá zpravidla vnímána jako inovativní prvek ve výuce i přes své dobré výsledky.

Mým cílem bylo zrealizovat pět hodin vyučovacích jednotek pro 1. stupeň ZŠ. Ačkoli nestuduji aprobaci pro danou skupinu, rozhodla jsem se projekt zrealizovat právě v této věkové kategorii. V rámci praxí jsem pracovala s žáky mladšího školního věku a v tu chvíli jsem si uvědomila, jak málo tuto cílovou skupinu znám. Forma projektu se zdála být vhodnou pro mé účely (viz níže). Mimo jiné bylo mým záměrem zkoumat nejen přístup dětí k aktivitě, ale také co jejich vlastní výtvar nese za sdělení, zda se do něj promítá žákova osobnost a zkušenosti, jak to poznáme apod.

Diplomová práce je rozdělena do dvou hlavních kapitol. První je teoretická, druhá a nejrozsáhlejší je část praktická. Úvodní kapitola je věnována problematice projektového vyučování obecně. Tuto část jsem se rozhodla sepsat velmi stručně. Slouží tedy spíše jako informativní a nemá ambice přinášet nová fakta.

Druhá kapitola je věnována samotnému projektu Čtyři elementy. V úvodu do této části popisuji, jakým způsobem jsem postupovala při realizaci projektu, jaká fakta jsem brala v úvahu, jak jsem hledala námět nebo jak probíhala spolupráce se školou, kde byl projekt realizován. V následující podkapitole dávám svůj projekt do souvislosti s teorií uvedenou v první kapitole. Potom už se zabývám projektem Čtyři elementy. Uvádím zde výňatky z přípravy na každou hodinu, jak vyučování proběhlo skutečně (výňatky z reflektivních bilancí) a interpretaci, porovnání každé části realizovaného pedagogického díla. Posléze se věnuji ještě aspektu hodnocení projektu.

1 Projektová metoda: historie a terminologické vymezení

Začátek práce věnuji krátkému seznámení s projektovou metodou od jejích počátků po současnost.

Počátky projektové metody můžeme hledat na přelomu 19. a 20. Století jako vliv pragmatismu v USA. Za zakladatele se považuje J. Dewey, který novému pojetí výuky položil teoretický základ, tedy že vzdělávání dítěte by mělo být založené na pragmatu nebo-li činu. Jako reakce na pedantský herbartismus můžeme počátkem 20. století považovat snahy o volnější a svobodnější školu. Se svými pokrokovými názory můžeme jako předchůdce považovat J. Úlehlu. Ten se snažil o prosazování vlastní zkušenosti dítěte a jeho vnitřní potence. Bohužel v té době (kolem r. 1918) byly jeho odvážné názory nepochopeny. Až o několik let později, v období první republiky, přichází V. Příhoda s konkrétními kroky pro rozvoj českého školství. Což mělo za následek, že r. 1929 bylo povoleno zakládání pokusných škol Ministerstvem školství. Tyto školy se od běžných lišily nejen organizační formou, ale také pedagogickou. Pak nastala 2. světová válka a celá myšlenka projektové metody je na několik let zapomenuta. Avšak ani po skončení války není situace nejpříhodnější. K moci se dostala Komunistická strana Československa a tak se výchova a vzdělávání staly politickým nástrojem. Tím se veškeré zmínky o projektové metodě odmlčely na více než 40 let. (Kratochvílova, 2009)

Avšak v knize Řady a projekty ve výtvarné výchově od V. Roesselové můžeme najít zmínky projektové výuce a o snaze v 70. letech uvádět zase věci do souvislosti, lépe tak porozumět světu a získat k němu lepší vztah. Dále také, že čeští a moravští učitelé dospěli k jiné cestě k projektovému vyučování. Snaha o rozvoj námětu či výtvarného problému vytvořením krátkých řad výtvarných prací, které na sebe lineárně navazují. Někteří pedagogové využili takové možnosti a postupně krátké řady rozpracovaly do promyšlených výtvarných projektů.

Projektové metody se v českých školách využívají opět až v 90. letech 20. století a jsou stále oblíbenější.

1.1 Projekt

Definici projektu najdeme v literatuře hned několik. Snad každý autor či pedagog nahlíží na projekt trochu jinak. Ale podívejme se na základní společné body. V literatuře bývá projekt popisován jako dlouhodobější celek, kdy žáci řeší problém, který má cíl a zakončení. Za tento podnik je žák odpovědný, tedy by měl vybírat sám téma, materiál, měl by svůj produkt prezentovat a vést celou realizaci sám. Učitel je zde pouze v pozici poradce. Projekt je popisován jako žákův podnik, ale v modernějším pojetí je to spíše podnik učitelův. Avšak žák by měl být odpovědný za výsledek. Takto můžeme projekt definovat: „Projekt je komplexní úkol (problém), spjatým s životní realitou, s nímž se žák identifikuje a přebírá za něj odpovědnost, aby svou teoretickou i praktickou činností dosáhl výsledného žádoucího produktu (výstupu) projektu, pro jehož obhajobu a hodnocení má argumenty, které vycházejí z nově získané zkušenosti.“¹

Často ve své práci zmiňuji dva pojmy: problém a projekt. Myslím, že by bylo dobré se na oba termíny podívat trochu více zblízka. Zatímco projekt podle Žanty a Valenty bývá chápán jako seskupení problémů a věc praktických činností, problém je vnímán jako myšlenková, intelektuální záležitost. Dnešní pohled na věc je již trochu jiný. Tato dvojice pojmů je nerozlučný celek. „projekt tedy vnímáme jako komplexnější úkol působící na rozvoj osobnosti jako celku a obsahující řadu dílčích úkolů, z nichž některé mohou být pro žáka nové, mohou být tedy problémem a jiné mohou být realizovány na základě dosavadní zkušenosti žáka.“

Příprava projektu ve výuce by měla mít jasnou osnovu. Ta umožní pedagogovi ujasnit logickou posloupnost a učitel si díky ní může uvědomit části, které by jinak opominul. Kratochvílová ve své publikaci uvádí kostru projektu, ze které jsem vycházela při realizaci ve svém projektu.

¹ ¹ KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, c2006, 160 s. Spisy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, sv. č. 100. ISBN 8021041420.

1.1.1 Plánování projektu

1. Definovat podnět – komplexní úkol, problém k řešení

Při stanovení daného projektu je nezbytné ujasnit si

a) v rovině žáků – základní účel, smysl projektu, který nám odpovídá na otázku „Proč?“ uskutečnit daný projekt a pomáhá určit výstup projektu;

b) v rovině učitele – analyzovat si projekt orientačně na základě svých zkušeností z hlediska rozvoje osobnosti žáka ve všech jeho rovinách a definovat si cíle v rovině kognitivní, psychomotorické, sociální a afektivní.

Tento krok je významný z hlediska motivace žáků k řešení projektu a uvědomění si přínosu konání. Podněcuje tedy složku emocionální i volní a pomáhá žákovi ujasnit si blíže daný záměr. Učitel předběžnou analýzou možných cílů získává vlastní uvědomění si rozsahu působení projektu na osobnost žáka a může dané cíle zakomponovat do svého celkového plánu výuky. Takový učitel nevnímá pak zpracování projektu jako „ztrátu času“, či pouhé „zpestření výuky“, ale jako jednu z volných metod, kterou se dítě rozvíjí.

1.2. Zvolit výstup projektu – jaká bude závěrečná podoba projektu, jeho závěrečný produkt.

1.3 Zpracovat časové rozvržení projektu – v jaké době se projekt uskuteční, jak dlouho, zda bude probíhat nepřetržitě či postupně s časovými prodlevami při jeho realizování.

1.4. Promyslet prostředí projektu – kde se projekt uskuteční.

1.5. Vymežit účastníky projektu – kdo všechno se projektu účastní, ať již aktivně či pasivně.

1.6. Promyslet organizaci projektu – jakým způsobem bude projekt realizován, jaký bude jeho průběh.

1.7. Zajistit podmínky pro projekt – zajištění vhodných pomůcek, materiálu a všeho, co souvisí s úspěšnou realizací projektu.

1.8. Promyslet hodnocení – jakým způsobem bude provedeno hodnocení v rámci projektu a kdo se na něm bude podílet.

Po plánu přichází fáze realizace a následně hodnocení projektu. (Kratochvílová, 2009)

1.2 Projektová metoda

Projektová metoda je spojená s nějakým projektem, řešením komplexního úkolu (problému). Bývá nazývána metodou metod. Pravděpodobně pro její ucelenost a využití mnoha vyučovacích prostředků a procesů ze strany učitele a na straně druhé pro její důraz na samostatnost žáků, jejich prožití a vyřešení stanoveného problému.

A co to vlastně projektová metoda je? Jak už jsem psala v souvislosti s pragmatickou pedagogikou, jde o čin. Přesto v projektové metodě jde o víc. Je založena na samostatnosti a odpovědnosti každého žáka. Jak uvádí J. Kratochvílová: „...na projektovou metodu nahlížíme jako na uspořádaný systém činností učitele a žáků, v němž dominantní roli mají učební aktivity žáků a podporující roli poradenské činnosti učitele, kterými směřují společně k dosažení cílů a smyslu projektu. Komplexnost činností vyžaduje využití různých dílčích metod výuky a různých forem práce.“ (teorie a praxe projektové výuky, Kratochvílová 2006, Brno) Pro svou komplexnost, vlastní zážitek a samostatné řešení úkolu se tato znovu objevená metoda stává oblíbenou. Sice jde o práci časově náročnější, jak v dlouhodobém řešení problému, tak pro přípravu učitele, ale na druhou stranu přináší velké množství pozitiv. Vzhledem k obsáhlosti a komplexnosti úkolu je to metoda pracnější pro vedení vyučujícího.

Ačkoli projektová metoda není nová alternativa v pedagogické praxi, do teď si nenašla širší uplatnění. Ve vyšší míře jsou spíše využívány školami alternativními a inovativními. Často bývají využívány jednotlivými vyučujícími jako „zpestření“ výchovně vzdělávacího procesu. (Kratochvílová, 2009) Na začlenění projektů do výuky je tato metoda příliš časově, materiálně a organizačně náročná.

Proč se tedy i přesto najdou tací, kteří projekty ve své výuce uplatňují? Jedním z teoretiků, který se projektovou metodou zabýval už ve 30. letech, byl V. Příhoda. Z výhod projektové metody, které zformuloval, jsem vybrala tyto: „Projekt osvobozuje od učebnic, vede k pozorování faktů a k četbě speciálních děl. Dává možnost silné motivace, podle

keré se organizuje učení jako žákovský podnik. Projektem je možné zažít opravdu určitou zkušenost a vyčerpat určitý problém, neboť místo systému jednotlivostí běží v projektu o celkové pochopení životní otázky. Projekty zjednodušují učení; drobná fakta se odvozují z velkých a dává se jim místo v pracovním pochodu i v soustavě žákova vědění.“ Nevýhody projektové metody uvádí Příhoda tyto: „Neplánovitost a podléhání dětským vrtochům. Vyučování snadno ztrácí soustavnost a důkladnost.“

2 Projekt ve Výtvarné výchově

„Na základě těchto všech znalostí se postupně formuje výtvarné myšlení žáků a jeho intuitivně emotivní nebo analytické rysy. Jaký charakter výtvarného myšlení v projevu žáků převládne, to ovlivňuje mezi jiným i psychologická orientace a výtvarně projevový typ. Žáci s příklonem k introvertnímu výtvarnému typu vnímají především vlastní vztah ke světu a dospívají tak k bohatým vnitřním prožitkům, žáci s příklonem k extravertnímu výtvarnému typu dávají přednost skutečnosti a ve vztahu k ní jsou méně osobní. Jiné pojetí se objevuje v přístupu dekorativně citících žáků, které zajímá především výtvarná hodnota jejich projevu.“ (Roeselová, 1995, str. 12)

Pro svou možnost přizpůsobivosti se výtvarné řady mohou postavit na jiných předmět (příroda, technika, aj). Děti se tak mohou dostat z racionální roviny v těchto předmětech i na emotivní rovinu a to prostřednictvím porozumění, řešení problému nebo vytvořením vztahu k problematice. Tak se z výtvarné výchovy stává dokonalý prostředek pro řešení úkolů na úrovni mezipředmětových vztahů, neboť všechno kolem nás se může nabízet jako výtvarné řešení.

Při stavbě výtvarného projektu je důležité se držet jasné představy, čemu se chceme věnovat a ačkoli jsou příbuzná témata nebo možnosti motivů, které se vynořují nad námětem, přesto jim nesmíme podlehnout a to z důvodu, aby byla dodržena jistá logika, celistvost a nebyl narušený výchovně vzdělávací proces. Myšlenku do námětu vkládá sám člověk, proto není nutné zaměřit se jen na „velká“ témata, ale i pomocí méně významných námětů lze zkoumat svět.

Pedagog by neměl opomíjet důležitost materiálu či velikost formátu, aby se žák mohl volně a naplno projevit. Měl by brát v úvahu též časovou dotaci a rozložit práci tak, aby žáci měli na práci dostatek času a neuspěchali ji.

2.1 Plánování výtvarného projektu

Chceme-li plánovat výtvarný projekt nebo třeba jen výtvarnou řadu, musíme si nejprve položit několik otázek. Jako například: Pro koho připravujeme projekt? Jaký zvolit námět pro danou skupinu? Jak materiál (nechám, ať každý tvoří volně, z čeho chce, nebo určím materiál, který by byl blízký námětu?) Kde se celá akce bude konat a bude přítomen ještě někdo další než skupina aktivních účastníků? Co je cílem celého projektu? Budou žáci tvořit samostatně nebo ve skupinách?

Otázek je mnohem více. Když si na ně odpovíme, tak rozvrhnout čas tak, aby se mohli žáci volně projevit. Důležité je si připravit také např. co budeme říkat a jak hodinu povedeme, ale ne vždy je možné vše naplánovat.

Nedílnou součástí je též motivace, díky které se žáci snáze ponoří do tématu. V mém případě to byly úvodní aktivity/ledolamky.

Podstatou částí projektu je též hodnocení. Hodnotit se můžou žáci i mez sebou, což jim dává možnost porozumění. Pedagog zde je ten, kdo přivádí děti k otevřenosti projevu.

2.2 Řady výtvarných prací

Cílem výtvarně projektové metody je zpracování promyšlené celky na sebe navazujících úkolů. Jednoduchá zřetězení nazýváme řadami, ty složitější projekty. „Obecně lze říci, že výtvarné řady jsou poměrně krátké a srozumitelné útvary, které rozvíjejí kterýkoli námět, úsek učební látky nebo výchovný problém. Jedna úloha výtvarné řady logicky navazuje na druhou a společně tvoří koncepčně promyšlenou linii kroků.

Volné a hravé výtvarné řady pomáhají rozvíjet především smyslové prožitky, emoce či zajímavý obsah. Jsou dostupné již k nejmladším dětem, ale stejně je obohacují i v pozdějších letech.“ (Roeselová, 1997 str. 30) Zato pro straší žáky už můžeme volit náročnější sestavení řady, vážnější téma, které tak bude bližší jejich racionálnímu uvažování a zkušenostem.

Výtvarné řady jsou výhodné spíše pro učitele na ZŠ. Především pro méně náročné časové, ale i metodické plánování látky, je to dané tím, že skládání úloh do jednoho celku je jednodušší z hlediska soustředění. Na druhou stranu bývá malý rozsah vykompenzován promyšleností.

Stavba výtvarných řad

- **Výtvarný cyklus:** žák hledá vlastní výtvarný nápad, může tak vzniknout mnoho variant pojetí na jednoho tématu, vede k úvahám
- **Metodická řada:** od návrhu po realizaci, logické řazení jednotlivých úkolů, gradace výtvarného procesu
- **Tematická řada:** hlubší zamyšlení se nad tématem, sleduje podoby, příběhy, otázky a hledá odpovědi
- **Srovnávací řady:** nejnáročnější a nejzajímavější, umožňují poznat souvislosti, rozdíly mezi výtvarně projevovalými typy, způsoby řešení, ...

Jedním z principů výtvarných řad je též zatáhnout žáka do centra dění a tak na něj přenést i podíl zodpovědnosti za výsledek, pocit souměřitelnosti a celkově zvýšený zájem o dané téma. Dávají žákům možnost samostatnosti, oživení vlastního nápadu a možnost sdělení.

2.3 Výtvarný námět

Než začneme samotný proces výtvarného projektu nebo výtvarné řady, je důležité uvědomit si, jakým námětem se budeme zabývat. Na rozdíl od předmětů jako je přírodověda, vlastivěda, fyzika, chemie, které nás seznamují s reálným světem kolem nás,

pomocí výtvarné výchovy se můžeme přenést na úroveň poznání skrze prožitky a vlastní porozumění. Proto základním motivem bývá téma zabývající se například nějakým přírodním procesem, kdy vycházíme z racionální roviny, a skrze výtvarnou výchovu formou problémového učení mohou žáci dospět k emocionální stránce věci. To pomáhá k hlubšímu pochopení.

Např. Zhoř si klade si otázku, jestli obsah dává výtvarné výchově vždy nějaká jiná disciplína. a vyzdvihuje unikátní znaky umění – staví na smyslových zážitcích, citovém pohnutí, subjektivních pocitech a intuici. V návaznosti na to by ve výtvarných projektech mělo jít o smyslové senzace, fascinující prožitky, překvapující objevy, zážitky a city.

Jak uvádí Roeselová ve své publikaci (Roeselová, 1997, str. 14): „Hledání podob světa a jeho projevů napomáhá i intuitivně laděný proces poznávání pomocí všech smyslů. Ten je zaměřený na narušování bariér všednosti - na otevírání prostoru lidskému vnímání a uvědomování si sám sebe, na schopnost komunikovat a prožívat. V této roli zde polysenzuální napomáhá dramatická a hudební výchova, pohybová výchova umožňuje důkladné seznámení s orientací v prostoru.“ Možnost propojení s jinými výchovami tak napomáhá k hlubšímu vnímání a představivosti. Pro svou schopnost vázat se s jinými předměty se může zdát, že výtvarná výchova ztrácí svou pozici. Osobně se přikláním k názoru autorky výše zmíněné citace, že možnost propojení s jiným předmětem posouvá výtvarnou výchovu na jinou úroveň, kde se otevírají nové možnosti a témata, která do teď byla pouze okrajová.

Výtvarný námět tak může při zpracovávání vyvolávat mnoho otázek, ať z výtvarné oblasti nebo z oblasti jiného předmětu, kterého se námět dotýká. Tak se žák může dostat od okrajového pohledu na věc až k podstatě věci.

3 Projekt Čtyři elementy

3.1 Můj projekt

Když jsem plánovala svůj projekt, z velké části jsem se řídila výše rozepsanou osnovou. Jako první jsem si vybrala třídu, ve které bych projekt realizovala. Jde o třídu, ve které mám děti z odpolední družiny (viz níže). Skupinu žáků jsem si zvolila, protože je znám, domluva s třídní učitelkou byla nejjednodušší, protože jsme denně v kontaktu a také jsem měla vznešený cíl: upevnění citových vazeb mezi žáky mezi sebou a také se mnou.

Jako další jsem si potřebovala zvolit námět, který by splnil má očekávání: uzavřenost jednotlivých hodin, možnost vzájemného propojení vyučovacích jednotek a závěrečné vygradování projektu. Nakonec jsem se rozhodla pro téma Čtyři elementy, které podle mě splňovalo všechny požadavky. Při rozpracovávání jsem přemýšlela nad dalšími body: Proč? Co je zde motivací? Co má být výsledkem? Pro koho je projekt určen? V jakém prostředí?

Když jsem si dokázala odpovědět na většinu otázek, začala jsem s přípravami na hodiny, sháněním materiálu, konzultace s paní třídní učitelkou, zda děti úkol zvládnou.

Pak byla část samotné realizace. Všechny hodiny byla stejně strukturované, až na tu poslední. Cílem bylo děti provést nějakým příběhem, povídáním, seznámením, pochopením či uvědoměním si souvislostí. Poslední hodinu měli mít žáci ve vlastní režii, proto jsem se je na to snažila připravit.

Na závěr zbývá fáze hodnocení a interpretace pedagogického díla. Po každé hodině jsem si práce vybrala, nafotila a vyhodnocovala. Po skončení projektu následuje vyhodnocení celého pedagogického díla, vyústění závěrů. Na své hodiny jsem se snažila nahlížet objektivně a kriticky a uvědomit si své chyby a co je třeba zlepšit. Na druhou stranu jsem se snažila zachytit i povedené momenty a smysl celé akce.

3.2 Čtyři elementy

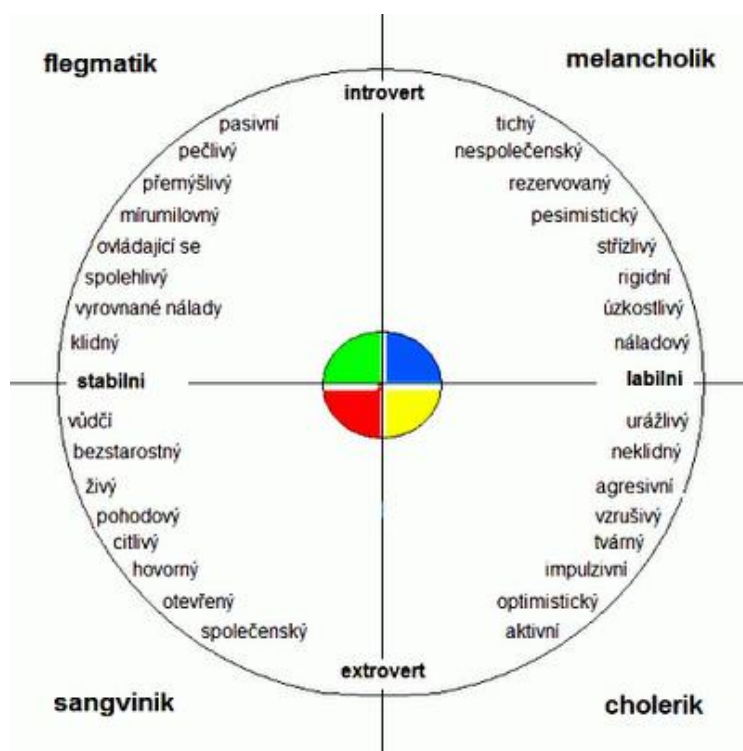
Původ živelů: Kdybychom si chtěli položit otázku, kde se vzala myšlenka na rozdělení do čtyř základních prvků, dnes bychom už jen těžko hledali odpověď. Tato myšlenka se objevuje od starých Řeků po indiánské kmeny v pralese. Snad ve všech národech je zakořeněná myšlenka, že svět je stvořen z jakési pralátky, která se později rozpadla na čtyři základní stavební prvky. Živel jako takový je chápán jako obrovská přírodní síla, zpravidla chápána jako nezkrotná a ničivá a často spojována s božskou podstatou. Ve starověkém Řecku se jím zabývali nejen filosofové, ale také lékaři. Na jejich poznacích a myšlenkách později stavěli slavní psychologové a své postavení našla také v astrologii, fyzice a astrofyzice. Podívejme se na čtveřici živelů s trochou nadhledu a berme je spíše jako symbolické zastoupení pro jiné základní složky v různých oborech. Smícháním různých látek dostaneme široké spektrum vlastností, povah a charakteru a to nejen v psychologii, ale také např. ve fyzice. Přetrvání myšlenky od starověkého Řeka do dnešní doby je jen důkazem o přirozenosti klasifikace věcí na čtyři základní stavební součástky.

Jedním z prvních filosofů, který se otázkou základních prvků a jejich vlastnostmi zabýval, byl Aristoteles. V níže uvedené tabulce vidíme přehled živelů a jejich vlastností (obr. 1).

Živel	Je studený, nebo horký?	Je vlhký, nebo suchý?
Oheň	horký	suchý
Země	chladný	suchý
Vzduch	horký	vlhký
Voda	chladný	vlhký

(obr. 1).

Tato analýza mohla být odrazovým můstkem pro další vědce. Pro náš případ bych se zaměřila především na psychologii a možná trochu do astrologie. Čtyři živly se tak nabízejí jako východisko pro čtyři povahové rysy člověka. Použití základních látek v medicíně a následně v psychologii pochází už od Hippokrata. Ten přiřadil každý typ temperamentu k jedné tělní šťávě. Následuje Galén se svým přiřazením jednotlivých charakterů k přírodním elementům. V neposlední řadě bych zmínila Eysenicka, který dále rozdělil lidskou povahu na introverta, extraverta a na stabilitu a labilitu. Na obrázku níže můžeme vidět kruhový graf se dvěma osami, které rozdělují koláč horizontálně (stabilita, labilita) a vertikálně (extrovert, introvert) (obr. 2). Jednotlivé temperamenty jsou tak rozděleny podle stability a míry otevřenosti a popsány základní povahové rysy. Přiřazení jednotlivých typů temperamentu k základním látkám je snadno aplikovatelná výstižná a hraje zde svou roli. Tím zasahuje i do oboru astrologie, kde jsou jednotlivá znamení zvěrokruhu rozdělena do čtyř skupin (vodní, vzdušná, zemská a ohnivá znamení).

(obr. 2)

3.3 Úvod do projektu

V této části své klasifikační práce jsem popsala celou strukturu projektu a jednotlivých hodin. V závěru kapitoly je sepsaná obecná struktura kapitol týkajících se jednotlivých hodin.

Na začátek každé hodiny jsem si připravila úvodní aktivitu, po které následovala vlastní tvorba a na závěr hodiny následovala reflexe v podobě povídání o výtvorech. Jednotlivé ledolamky se hodinu od hodiny gradovaly a to v tom smyslu, že na první hodině žáci jen poslouchali příběh, představovali si ho a pak jsme si o něm povídali a také o jejich představách (tématem byla voda a tak si představovali cestu kapky vody, viz níže). Na další hodině se v rámci úvodí aktivity snažily interpretovat jednotlivé zvuky, vyjádřit stav (měli zavřené oči a já jim popisovala okolí a předváděla zvuky, které lčili slovy). Při další hodině jsem jim vyprávěla příběh a podle příběhu jsme se snažili pomocí různých hudebních nástrojů předvést stvoření světa (tvoření hor, propastí, pohoří, jak vznikly pevniny, atd.). Na poslední hodině, kterou jsem s nimi vedla, jsem začala pohybovou aktivitu (pohybem vyjádřit požár, oheň, svíčka, shoření papíru, ...)

Po úvodní hře přišla samotná tvorba. Hodiny jsem se snažila postavit tak, aby si vyzkoušeli různé techniky či práci s různými materiály. Smyslem vyučování bylo představit si každý element a pochopit jako celek, jeho vliv, schopnosti atd. Celá hodina byla konstruována spíše jako hra nebo experiment. Sama jsem vyučování dávala volnější hranice, aby byl prostor pro náhodné spontánní momenty.

Na konec hodiny jsem naplánovala úklid třídy a poté reflexi. Na reflexi jsem se snažila připravit několika otázkami, ale počítala jsem s tím, že budu muset také hodně improvizovat a pohotově reagovat.

Výjimka v mém sledu hodin byla poslední hodina, kterou jsem nechala převážně v režii dětí. Každý žák třídy si zvolil, do jakého živlu by chtěl patřit. Tím vznikly skupiny dětí. Na úvod se jsem se snažila nasměrovat tak, aby se pokusily o svou vlastní úvodní hru, kdy představí svůj živel („Vzpomínáte si, jak jsme si povídali o vodě?“ „Jak jsme předváděli oheň?“ „Jak jsme tady minulou hodinu hráli na hudební nástroje?“). Poté jej výtvarně zpracují – stejnou technikou, nebo materiály jako ve společných hodinách. Závěr

hodiny by měl být jako malý rituál, kdy náš výtvar oživíme a uděláme si reflexi. Poslední hodinu jsem chtěla být jen jako pomocník, vyučovací hodina byla v režii žáků. Měla být jako vyústění společných hodin, kdy jsem se je snažila provést různými možnostmi, aby žáci byli připraveni na samostatnou hodinu.

Jak už jsem výše zmínila, téma mého projektu jsou čtyři elementy. Toto téma jsem si zvolila kromě své příhodnosti a dobrého rozdělení na jednotlivé hodiny také proto, že je to téma známé všem. Přepokládala jsem, že každé dítě někdy spatřilo vodu, oheň, zemi a pocítili vzduch/vítr nebo jejich podobu v přírodě. Ačkoli se to jeví jako téma jednoduché a základní, přesto svou obecností dávalo široký prostor pro různá pojetí. Proto jsem přemýšlela, jak téma pojmu, aby bylo dostupné pro děti mladšího školního věku. Nabízely se možnosti ve vztahu k ekologii, chemii, biologii nebo fyzice. Zvolila jsem nejzákladnější podobu – ztvárnění elementů jako součást našeho okolí a přírodní proces. To vše z důvodu, aby to žákům první třídy bylo známé a snadno se v tom orientovali. Hodiny byly navrženy tak, aby se dotknuly i jiných předmětů, nenásilně tak nastínily propojenost s jinými předměty a univerzálnost tématu.

Zde bych ještě ráda uvedla strukturu jednotlivých kapitol, pro snazší orientaci v textu:

X. Hodina: Téma

Projekt – myšlenkový obraz každé hodiny: tato část popisuje, co je cílem hodiny, co očekávám za výstup a jaký smysl by měla hodina mít (ať už pro děti nebo pro mě).

3.5.1 Úvod, motivace

Na začátek kapitoly uvádím všechny dílčí očekávané výstupy. Jsou to cíle, kterých by žák měl během hodiny dosáhnout (přijmout, osvojit si).

Dílčí očekávané výstupy: (příklad)

- žák si na základě popisu představuje a prožívá situaci

Jak to mělo být (příprava jednotlivého úkolu + DOV – dílčí očekávaný výstup))

V této části seznamuji čtenáře s tím, jak jsem si připravila hodinu. Je to výňatek z přílohy, z přípravy na hodinu. Většinou zde popisuji, co mám připraveno za ledolamku/úvodní aktivitu. A co je v této části výukové jednotky jako dílčí očekávaný výstup. (Začátek, motivace)

Jak to bylo (výňatky z reflektivní bilance a popis fotodokumentace a zpětná vazba žáků z družiny)

Zde popisuji, jak jsem se snažila zrealizovat podle přípravy úvod do hodiny. Nakolik jsem dodržela předem vymyšlený postup ve vyučování a pokud ne, tak proč, co bylo za situací a jak jsem ji řešila. Tato část bývá výňatek z reflektivní bilance, která následuje po přípravě na hodinu.

Interpretace (zdůvodnění odlišností mezi přípravou a realizací, problémy v aktivitě, míra dosažení DOV)

3.5.2 Výrazová hra

Jak to mělo být (příprava jednotlivého úkolu + DOV – dílčí očekávaný výstup)

Dílčí očekávané výstupy: (příklad)

- žák se učí něčemu
-

Zde opět je část, která uvádí, jak byla hodina připravená, včetně ilustrativních obrázků a DOV.

Jak to bylo (výňatky z reflektivní bilance a popis fotodokumentace)

Popis situace ve skutečnosti při vyučování doplněná o obrázky výtvorů, popř. postupu v hodině. Obrázky jsou popsány buď jednotlivě, nebo v případě, že vznikaly skupiny podobných výtvorů, tak jsou popsány skupiny a zvlášť jsou pak uvedené výjimky. Včetně komentářů některých jedinců.

3.5.3 Závěr – reflexe a hodnocení

Dílčí očekávané výstupy: (příklad)

- žák se učí interpretovat

Jak to mělo být (příprava jednotlivého úkolu + DOV – dílčí očekávaný výstup)

Jak to bylo (výňatky z reflektivní bilance a popis fotodokumentace)

Interpretace (zdůvodnění odlišností mezi přípravou a realizací, problémy v aktivitě, míra dosažení DOV)

Fotodokumentace (výběr prací, ukázky doplněné o komentáře dětí nebo mou interpretaci):

- Zde jsou fotky prací, které se buď lišily od ostatních, nebo k nim byly zajímavé interpretace dětí, nebo v této části kapitoly jsou ukázky prací rozdělené do skupin, když si byly výtvary něčím podobné (technika, barevnost, tvar, ...)

3.4 Účastníci

Účastníci mého projektu navštěvují základní školu v Dobřanech. Jsou to žáci první třídy, tedy věková skupina mezi 6-8 lety. Školu a třídu jsem si pro svůj projekt vybrala hned z několika důvodů. Jedním z nich byl ten, že jsem chtěla svůj projekt realizovat ve třídě mladších dětí, ačkoli by má skupina měla být ze střední školy. Bylo to z toho důvodu, že jsem v rámci své praxe absolvovala několik hodin na ZUŠ, kde jsme vedla děti mladšího školního věku a v tu chvíli jsem si uvědomila, že vůbec nevím, jak takovou hodinu vést (co už umí, co ne, jaké mají zkušenosti, jaký zvolit přístup). Dalším dobrým důvodem pro mě bylo, že asi polovinu dětí znám, protože na škole pracuji jako vychovatelka ve školní družině.

Celý třídní kolektiv čítal 19 dětí, přičemž do ní nedávno dvě dívky přibýly, tedy celkový počet žáků byl 21, ale na hodinách se všichni nesešli. Faktem je, že v době, kdy jsem realizovala svůj projekt, propukla chřipková epidemie, takže se mi tam hodně dětí střídalo, nebo bylo více tříd spojených dohromady. Všechny hodiny se účastnila paní třídní učitelka, která většinou zůstávala v pozici pozorovatele, ale někdy se zapojila a pomohla mi s přípravou, zklidněním třídy, popř. s vysvětlením úkolu dětem.

Ve třídě jsou kromě velmi pracovitých a snaživých žáků také jejich méně pozorní spolužáci. Nechci zde dělat psychologické rozborů nebo nějaké diagnostiky. Chci jen upozornit na fakt, že některé děti se hůře koncentrují, nebo nejsou zralé pro školní docházku atp. Což se projevuje jak v jejich chování v družině, ale i v hodinách a to v podobě nekázně, nesoustředěnosti, nepozornosti nebo menší propracovanosti tvorby

3.5 Hodina: Voda

Myšlenkový obraz celé hodiny:

Na začátku se děti prostřednictvím příběhu snaží prožít jistý příběh. Na základě tohoto prožitku se pokusí své představy ztvárnit (technikou, kompozicí, barevností) a v závěru hodiny budou povídat o tom, co vytvořili a proč.

3.5.1 Úvod, motivace

Jak to mělo být (příprava jednotlivého úkolu + DOV – dílčí očekávaný výstup))

Dílčí očekávané výstupy:

- žák si na základě popisu představuje a prožívá situaci
- žák se soustředí na empatické koncepty, uvědomuje si je a reflektuje je

Začátek, motivace (10 min)

Začátek hodiny jsem uvedla v kruhu v zadní části učebny, kde je místo, a proto je pro takovou akci nejvhodnější. Zde proběhlo povídání o elementech, zda si děti pod tím představí, na jaké čtyři základní prvky by zemi rozdělily ony. Poté si všichni zavřeli oči a já jim vyprávěla příběh kapky vody (Jsem velká a těžká a z ničeho nic začnu padat! Aaaaaaa! Letím! Nakonec se na zemi rozprsknu a jako drobná kapka steču společně s ostatními do většího proudu, razíme si cestu, až nakonec doputujeme do řeky. Tam se všechno mele. Řeka je divoká a rychlá. Po nějaké chvíli nastane klid. Je ticho a my se ocitli v klidném jezeře. Najednou začne být zima. Čím dál, tím větší. Brrrrrr! A všichni, tak jak jsme, zamrzáme. Stal se z nás jeden kus ledu. Ale teď to zase začíná šimrat a lochtat. Začíná svítit sluníčko a je teplo. Tak si zase hezky v klidu pluji v jezírku. Ale teď jsem nějaká lehčí a začínám se vznášet! A stoupám vzhůru. Jsem lehká, nadýchaná – stala se ze mě pára.) Děti otevřely oči.²

Po vyprávění jsem vysvětlila, co budou mít děti za úkol (že dostanou kartičky, na které si budou moci experimentovat: hra s barvou, technikou, rozmístěním - kompozicí, ale

² 8.1.1 Příprava na hodinu, Voda

chci od nich 8 kartiček a jedno závěrečné dílko, pomůcky jsem připravila před hodinou, aby měly co nejvíce času na práci). Po té jsem jim ještě ukázala obrázky v počítači (viz níže, výňatek z přípravy v příloze), jak by to mohlo vypadat, a o jednotlivých ukázkách (obr.3 – 8) si zkusíme říct, jak na ně působí (tím si ověřím, zda žáci chápou, co bude jejich cílem).³

(obr. 3, <https://artgirlstudio.files.wordpress.com/2013/03/flow-i8337-wtrmk-g.jpg>)

(obr. 4, http://st.gdefon.ru/wallpapers_original/wallpapers/399078_art_voda_lyod_tekstura_2272x1704.jpg)

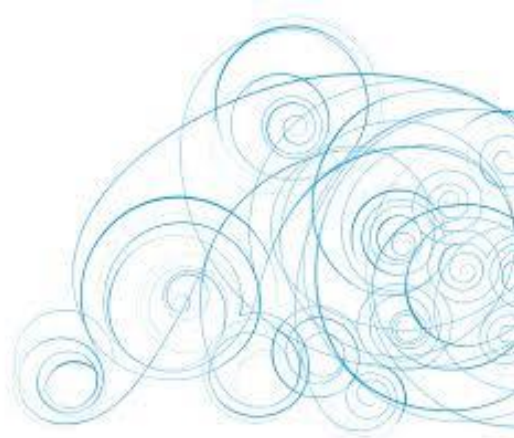

(obr. 5, <http://www.cui.edu/academicprograms/undergraduate/art/index.aspx?id=24698>)

³ 8.1.1 Příprava na hodinu, Voda

(obr. 6, <http://rwhy16.deviantart.com/art/Water-Art-128099744>)

(obr. 7, <http://soulellis.com/projects/waterworks/>)

(obr. 8, <http://www.cui.edu/academicprograms/undergraduate/art/index.aspx?id=24698>)

Jak to bylo (výňatky z reflektivní bilance a popis fotodokumentace a zpětná vazba žáků z družiny)

Na začátek hodiny jsem sezvala všechny děti do kruhu v zadní části třídy, kde je koberec a děti si mohly sednout, popř. lehnout. Nechala jsem každého, ať si udělá pohodlí. Vyzvala jsem je, ať si pro lepší představu zavřou očička a začala vyprávět příběh kapky (viz příprava). Když jsem skončila, tak jsem se ptala dětí, co si z mého vyprávění pamatují, co je zaujalo. Žáci si vzpomínali a společně jsme si zopakovali, čím vším si kapka musela projít (koloběh vody v přírodě). Bohužel mi na otázky reagovali pouze tři až pět žáků ze třinácti přítomných.

Asi největší problém bylo vždy děti usměrnit a zklidnit, aby byl schopné koncentrace. Když jsem jim převyprávěla příběh kapky a chtěla ho s nimi zopakovat a rozebrat, tak nastal problém, že některé děti buď mluvily zcela mimo, nebo vůbec. Až na pár výjimek, které se zapojily a jejich názory byly až překvapivě vyspělé.⁴

Interpretace (zdůvodnění odlišností mezi přípravou a realizací, problémy v aktivitě, míra dosažení DOV)

Tato část hodiny šla podle plánu. Jediné, co se vymklo představě, bylo časové rozložení. Samotné moje povídání bylo dlouhé a s uklidňováním některých žáků se ještě protáhlo. Na druhou stranu bylo přínosné jak pro mě, tak pro žáky.

Myslím, že počáteční fáze proběhla téměř podle plánu. Odchyly nastaly pouze z důvodu špatné koncentrace na úkol, nezájmu, nebo povahovými vlastnostmi. Ostatně jak jsem psala už v kapitole „Účastníci“. Kvůli jejich nepozornosti se tato část hodiny markantně protáhla.

- *DOV: žák si na základě popisu představuje a prožívá situaci*

Na začátku hodiny, když jsme si ukazovali, jak to asi může vypadat (ukázky viz výše v přípravě), tak mě překvapily reakce dětí, co všechno v obrázcích viděly. Ale měla jsem radost, že to v nich vyvolává jisté asociace a dokážou si v tom něco představit. Např. že v tom někdo viděl déšť, jiný vypařování vody, mlhu. V dalším

⁴ 8.1.1 Příprava na hodinu, Voda

obrázku jeden viděl řeku, jiný moře, jiný vlnky na jezeře. Možná jsem jim měla nechat ukázky pro inspiraci promítat na obrazovce celou hodinu.⁵

- *DOV: žák se učí empatii, citlivosti*

Po té jsem dětem na notebooku ukázala obrázky (viz výše) a ptala se jich, co si myslí, že ten obrázek znázorňuje. Jestli takhle může vypadat led, nebo pára. Děti vykřikovaly, co je k obrázkům napadlo (divoká řeka, vlnky na jezeře, déšť nad vodou, pára, moře), občas jsem jim napovídala („Mohl by třeba takhle vypadat led?“ „Jak asi vypadá kapka vody, když se vypařuje?“ atd.)⁶

3.5.2 Výrazová hra

Jak to mělo být (příprava jednotlivého úkolu + DOV – dílčí očekávaný výstup)

Dílčí očekávané výstupy:

- žák si zkouší různé techniky a pomocí rytmizace stop na karton se snaží vyvolat určitý dojem

Realizace (25 min)

Následuje vysvětlení experimentálního počínání, co všechno lze. Na tabuli jsem napsala, jaké fáze by měly děti ztvárnit (déšť, řeka, jezero, led, pára) a tři kartičky nechám pro volnou tvorbu. (větší řízení hodiny vzhledem k věku dětí, aby se měly čeho chytit, ale je možné po domluvě změnit). Regulovala jsem čas, aby se děti nezasekly na jedné kartičce. Na jednotlivé kartičky si mohly zkoušet různé stavy vody z vyprávění (jak nakreslit dopadání kapky na zem, rychlost řeky, vypařování vody, (zdánlivě) klidná hladina jezera). A nechávala jsem prostor pro dotazy a samotnou tvorbu. (25 minut)

V této fázi jsem obcházela jednotlivce a snažila jsem se v nich při jejich zkoušení vyvolat nové nápady a myšlenky. Během samotné tvorby se děti ptám, co malují, čím se jim pracuje nejlépe a proč? Nakonec by měly vytvořit jedno finální dílko

⁵ 8.1.1 Příprava na hodinu, Voda

⁶ 8.1.1 Příprava na hodinu, Voda

(každý sám za sebe), které bude ztvárňovat podobu vody, která je pro ně nej příjemnější, nejlépe se jim zpracovávala, líbila se jim v představě... Nakonec se práce mohou rozložit na zem a žáci mohou hádat, co který výtvar značí. Jestli práce ve spolužácích vyvolává stejný dojem jako v něm samotném.⁷

Jak to bylo (výňatky z reflektivní bilance a popis fotodokumentace)

Poté jsem žákům řekla, co je dneska čeká. Ale po chvíli jsme si uvědomila, že jsem jim zadání asi dostatečně nevysvětlila, protože když děti začaly tvořit, tak někteří začali zpracovávat konkrétní věci a zvířata ve vodě. Původně jsem chtěla sehnat několik menších rozprašovačů, do kterých namíchám barvy, aby děti mohly vyzkoušet stříkání barvy. Bohužel se mi je nepodařilo sehnat a tak jsem zvolila jako alternativu, že děti mohou barvy stříkat na karton pomocí štětce (přejetím prstu přes štětiny). Během hodiny jsem si uvědomila, že úkol byl pro ně asi příliš náročný, už jen proto, že se mě neustále ptaly, zda to mají dobře, jestli to takhle může být atd. Asi jsem dostatečně nevysvětlila, že je to jen pokus. Většina dětí nestihla všech osm kartiček a velký výkres skoro nikdo.⁸

Interpretace (zdůvodnění odlišností mezi přípravou a realizací, problémy v aktivitě, míra dosažení DOV)

Příprava a realizace se od sebe poněkud lišily. Jak už jsem psala výše, úkol byl pro děti asi příliš náročný ve smyslu většího počtu výkresů. Většina stihla tak dva tři obrázky. Proto jsem to ukončila podle času a ne podle toho, jak mají žáci hotovo. Proto jsem se další úkoly snažila plánovat spíše jednodušší, aby v klidu stíhali. Přesto myslím, že zde vzniklo několik zajímavých pokusů v rámci experimentu.

- *DOV: žák si zkouší různé techniky a pomocí rytmizace stop na karton se snaží se zachytit své představy*

...děti mohou barvy stříkat na karton pomocí štětce (přejetím prstu přes štětiny). Bohužel tuhle techniku děti neznaly, proto bylo nutné jim postup ukázat (pak už to od sebe navzájem okoukaly). Někteří zkoušeli experimentovat pomocí

⁷ 8.1.1 Příprava na hodinu, Voda

⁸ 8.1.1 Příprava na hodinu, Voda

houbičky, oblíbeným se stalo kapátko, dále také rozpíjení barev. Jen několik málo dětí se snažilo vystihnout nějaký stav vody čistě malbou. Ale i tak vzniklo pár zajímavých experimentů (když uvážíme, že se poprvé snaží něco vyjádřit abstrakcí). Zaujala mě především barevnost, komentáře k práci/výtvarům nebo interpretace.⁹

3.5.3 Závěr – reflexe a hodnocení

Jak to mělo být (příprava jednotlivého úkolu + DOV – dílčí očekávaný výstup)

Závěr, úklid třídy, reflexe (10 min)

Na závěr hodiny jsme se sešli všichni zase v kruhu. Každý měl příležitost se k akci vyjádřit (pokusím se, aby se vyjádřili všichni) co se jim líbilo a proč? Zde jsem nechala prostor pro reflektivní dialog (přípravené otázky a improvizace v závislosti na výsledných pracích):

- *Vzpomenete si, jak jsem vám na začátku hodiny vyprávěla příběh kapky vody?*
- *Chtěli byste být takovou kapkou? A proč?*
- *A kde by se vám jako kapičce nejvíce líbilo? (v řece, v rybníku, jako pára)*

Úklid třídy¹⁰

Jak to bylo (výňatky z reflektivní bilance a popis fotodokumentace)

Po skončení tvorby jsme si opět udělali na koberci pohodlí a já dětem položila několik otázek¹¹, na které se děti snažily odpovídat (viz níže v DOV).

Interpretace (zdůvodnění odlišností mezi přípravou a realizací, problémy v aktivitě, míra dosažení DOV, fotodokumentace)

⁹ 8.1.1 Příprava na hodinu, Voda

¹⁰ 8.1.1 Příprava na hodinu, Voda

¹¹ 8.1.1 Příprava na hodinu, Voda

Konec hodiny byl poněkud hektický. Od žáků jsem si vybrala práce, co stihli a nahnal jsem je na závěrečné povídání. Bohužel se nestihla interpretace jednotlivých prací. Vytržení z experimentování, úklid a přemístění způsobilo chaos. Na druhou stranu jsem byla velmi potěšena výpověďmi některých žáků. Problém byl v organizaci hodiny, protože jsem zvolila příliš úkolů, které děti nemohly stihnout, ale také roztěkaností žáků. Z této zkušenosti jsem se snažila poučit do dalších hodin a úkoly zjednodušit. Také jsem se rozhodla upravit úkoly tak, aby měly konkrétní podobu, protože se během hodiny děti pořád ujistovaly, zda to dělají dobře a mají výsledek správně.

I přes organizační problémy, nepozornost většiny, bych hodinu hodnotila kladně vzhledem k některým výsledkům a výpovědím.

Díčí očekávané výstupy:

- *DOV: žák si utváří postoje a obhajuje je*

Např. jsem se ptala, kdo všechno použil i jiné barvy než jen modrou. Několik dětí se přihlásilo a na otázku proč se mi dostalo několik dost vyspělých odpovědí. Jedna holčička řekla, že udělala vodu barevnou, protože jenom tak to všechno dává smysl. Tak jsem se ptala dál, jak to myslí a jiné děti ji začaly doplňovat: „Celý svět není jen modrý, tak ani voda nemůže mít jen jednu barvu.“ „Aby to dávalo všechno smysl, tak i ve vodě musí být jiné barvy, jako v okolním světě.“

- *Vzpomenete si, jak jsem vám na začátku hodiny vyprávěla příběh kapky vody?*
„Ano!“ Děti mi na přeskáčku povídaly, čím vším si voda prošla, než se zase stala obláčkem. Vzpomněly si i na některé detaily z vyprávění (jak to šimralo a lochtalo, když se z ní stávala pára).
- *Chtěli byste být takovou kapkou? A proč?*
„Ano!“ Někdo ne. Pokud chtěli, tak proto, že by mohli létat (jako pára), nebo by mohli cestovat a navštívit zajímavá místa cestou. Nebo by na své cestě do jezera (moře) zažily spoustu dobrodružství (chvillemi mě až překvapily odpovědi, co bych čekala od starších dětí, jako třeba že voda není jen modrá, že by chtěli být kapkou,

aby mohli navštívit zajímavá místa, viz výše), co by jinak, než jako kapky zažít nemohly.

- *A kde by se vám jako kapičky nejvíce líbilo? (v řece, v rybníku, jako pára)*

Obdobné odpovědi jako u předchozí otázky – líbilo by se jim být řekou nebo potokem, protože by mohly putovat krajinou a setkávat se s něčím novým. Nebo být párou a vznášet se. Nebo být v moři a hrát si s vlnkami.¹²

Fotodokumentace (výběr prací, ukázky doplněné o komentáře dětí nebo mou interpretaci):

- **Technika zapouštění barev do mokrého podkladu** (obrázky jsou doplněné o interpretace dětí a jejich komentáře¹³):

9)

- Pláž a moře, písek a voda, poušť a moře při pohledu shora (dětí), tyto asociace vzbuzovala především barevnost (podobné z počítačových her).

• Při pohledu na výšku (žlutá část dole): (obr. 9) písčná pláž, která jde až k horizontu, tmavší modrá část je voda a ta světlejší šmouhatá je nebe (dětí).

- (obr. 10)

- Bouřka, déšť: vzniklé otisknutím houbičky do mokrého podkladu, zapouštěním do sebe a stříkáním barvy na papír.
- Bouřkový mrak

¹² 8.1.1 Příprava na hodinu, Voda

¹³ Pozn. autorky: výpovědi jsou autorkou přepsány a to z důvodu, že výpověď dětí byla méně jasná, nebo byla doprovázená ukazováním v díle, čímž komentář dostával smysl. Pro jednodušší pochopení výpovědi jsem dětské povídání přepsala, zjednodušila a zkrátila.

(obr. 11)

- (obr. 11) Vodní plameny, vodní proudy, řeka: Na otázku proč plameny mi odpovídaly, že to má ten tvar plamenných jazyků.
- Námraza na oknech, jinovatka: k tomu evokovaly studené barvy.

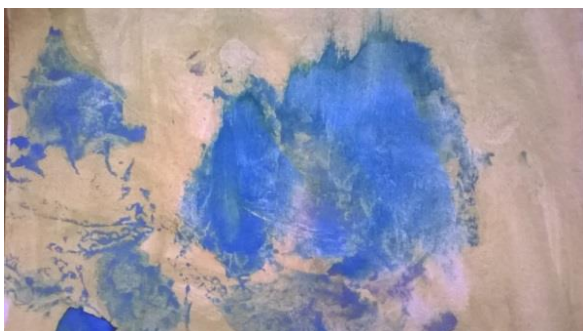
- Medúzy, krev: rozptíjení krve ve vodě, tvary rozptílení připomínají i vodní živočichy (děti).
- Mě zaujala barevnost, na kterou autorka odpověděla, že je to jen náhoda, výsledek experimentu.

(obr. 12)

(obr. 13)

- Jinovatka, podmořský svět: reakce dětí, co znají spíše z vlastní zkušenosti.

(obr. 14)

světlo proniká pod hladinu, odlesky slunce na hladině.

- Poušť s jezery, vystříknutí vody, slunce ve vodě (dětské asociace): žlutá voda evokuje pevninu nebo slunce (v originálu více do žluta). Slunce ve vodě – jako když jsme pod vodou a sluneční

• **Technika rozstříkávání barev:**

(obr. 15)

- Oheň ve vodě: modré linky mají symbolizovat vodu (řeku) a barevné cákance mají představovat oheň, ohňostroj (dětská interpretace).

(obr. 16)

také není jen modrý, proto i ona vodu udělala

- Duha, ohňostroj pod vodou (dětská interpretace): k těmto výkresům padl zajímavý komentář. Na otázku, proč je ta voda barevná, mi autorka odpověděla, že voda není jen modrá, tak jako svět kolem nás barevnou.

- **Technika malba štětcem:**

- Voda, když se vypařuje, obláčky, když se dělá mrak (dětská interpretace) platí i pro následující obrázek): lehkost malby, forma experimentu, sám autor říkal, že si chce vyzkoušet, čeho všeho jde se štětcem dosáhnout. Lehkost rukopisu tak v dětech budila dojem lehkosti, nebo též čerení hladiny.

(obr. 17, 18)

3.6 Hodina: Vzduch

Myšlenkový obraz celé hodiny:

Na začátku hodiny opět proběhne začáteční aktivita, při které děti poslouchají zvuky a pak sami popisují, co jim připomínaly. Dále se bavíme na dané téma. Ve výrazové hře se snaží pomocí barev vyjádřit své pocity a následně sestavit konkrétní objekt. V závěru hodiny interpretují své dílo.

3.6.1 Úvod, motivace

Jak to mělo být (příprava jednotlivého úkolu + DOV – dílčí očekávaný výstup))

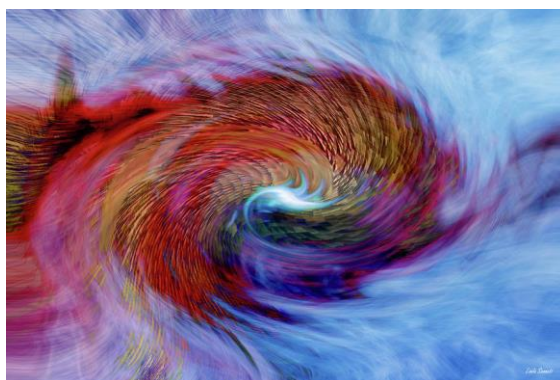
Dílčí očekávané výstupy:

- žák dokáže interpretovat sluchové vjemy

Začátek, motivace (10 min)

(Rychlá reflexe k několika dílkům z minulé hodiny.) Začátek hodiny jsme začali v zadní části třídy na koberci, kde si sedly děti do kruhu a zavřely oči. Já vytvářela různé zvuky, které jim mohou evokovat různé druhy větru (hurikán pomocí plechu, ševlení pomocí šustění igelitového pytlíku, jemný vánek, prudký vítr, ...) Při vytváření zvuků možná děti ucítily i vánek na tváři (zapojení dalšího smyslu). Po té jsme si zkusili jednotlivé zvuky pojmenovat a nechala jsem děti se vyjádřit. Kladla jsem otázky typu: *jaký může být vítr? (prudký, jemný, teplý, studený) Jak by jednotlivé stavy zpodobnily? (studený vítr modře, zeleně, fialově, teplý žlutě, červeně, oranžově, prudký velkými vlnovkami, mírný jemnějšími vlnovkami atp.)* Pak jsem se zeptala, zda umí vyrobit větrník. Kdo ne, tak jsme si ho zkusili v rychlosti sestavit (mám připravené papíry). Ještě když jsme seděli v kruhu, tak dětem ukážu abstrakční obrázky připomínající vítr a instalace, které reagují na vítr (obr. 9 – 14) a výtvarné zpracování našeho tématu.¹⁴

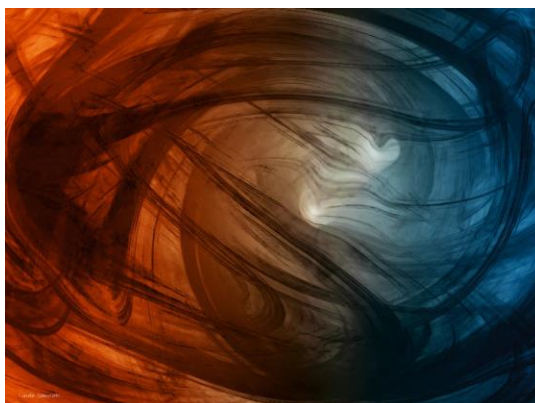
¹⁴ 8.1.2 Příprava na hodinu, Vzduch

(obr. 19, <http://fineartamerica.com/featured/colors-of-the-wind-linda-sannuti.html>)

(obr. 20, <http://fineartamerica.com/featured/anabatic-wind-turquoise-linda-cornelius.html>)

(obr. 21, <http://fineartamerica.com/featured/wild-as-the-wind-linda-sannuti.html>)

(obr. 22, <http://jarelaircraftdesign.com/photo-gallery/videos>)

(obr. 23, <http://pixgood.com/kinetic-wind-sculpture-plans.html>)

(obr. 24, <https://www.youtube.com/watch?v=SoLiTSmNzs4>)

Jak to bylo (výňatky z reflektivní bilance)

Na hodinu jsem šla, myslím, dobře připravená. Sice jsem doma zapoměla papíry, ze kterých měly děti tvořit, ale nakonec situaci zachránila paní učitelka. Po první hodině projektu jsem si říkala, že s dětmi udělám něco jednoduššího, co budou určitě znát. Na začátek jsme si dali krátkou reflexi k předchozí hodině. Bohužel chyběla jedna holčička, která minule měla originální postřehy (o tom, proč voda není jen modrá). Ale is odstupem si vzpomněly, co jsme dělali předchozí hodinu a jejich reakce byly kolikrát nečekané a vyspělé. Ukázala jsem jim jejich výtvary z předchozí hodiny a chvíli jsme si o nic povídali. Ptala jsem se autorů, co to mělo být a co v tom vidí ostatní. Sice jsem je musela hodně usměrňovat a nabádat, jak o věci mají přemýšlet, ale na druhou stranu jde o 1. třídu a tedy myslím, že výsledek byl docela obstojný (viz předchozí reflexe). Pak následovalo malé povídání o vzduchu a větru a audio ukázka a co si děti představily pod jednotlivými zvuky.

Na výše uvedené otázky mi odpovídali, jak si představují vzduch: tornáda, hurikány, když běžíme, tak kolem nás fouká vítr, je nám příjemnější teplý vánek než studený vítr. Vítr může být modrý, šedivý, oranžový jako písečná bouře...¹⁵

Interpretace (zdůvodnění odlišností mezi přípravou a realizací, problémy v aktivitě, míra dosažení DOV)

Hodina se lišila už jen tím, že jsme začali reflexí z minulé hodiny, kdy jsem žákům přinesla jejich práce a povídali jsme si o nich. Počáteční aktivita se pak opět protáhla kvůli nepozornosti dětí a jejich neustálému usměrňování. Ani odpovědi, na které jsem se ptala, nebyly tak kvalitní jako minule. Problém vidím ve složitosti mého podání. Na příští hodinu jsem si vzala poučení, že otázky musím podat jednodušeji a srozumitelněji.

- *DOV: žák dokáže interpretovat sluchové vjemy*

...následovalo malé povídání o vzduchu a větru a audio ukázka, pak děti povídaly, co představily pod jednotlivými zvuky. Při mém vytváření zvuků některé děti reagovaly velmi expresně. Dramatizovaly své dojmy a představy: jedna žákyně se chytla za srdce a povytáhla obočí, jako by viděla tornádo, co se na ní žene, jiný chlapec si zakrýval hlavu, jako by stál v silném větru atp. Celkově si atmosféru užívaly. Jak je

¹⁵ Příloha. Hodina: Vítr

vnímají. Se zavřenýma očima poslouchaly můj komentář a zvuky, které měly symbolizovat nějaké stavy větru.¹⁶

3.6.2 Výrazová hra

Dílčí očekávané výstupy:

- žák vizuálně zpracovává zvukové podněty
- vytváří dílčí objekty a následně z nich skládá jeden celek

Jak to mělo být (příprava jednotlivého úkolu + DOV – dílčí očekávaný výstup)

Realizace (25 min)

Poté jsem na prázdnou lavici rozložila materiál (folie a papíry různých barev a velikostí připravené pro výrobu větrníku). Děti měli za úkol pomocí linek vytvořit různé druhy větru a později je složily do větrníku. Mohou si vybrat mezi plastovou verzí nebo papírovou. Obě možnosti mohli ve výsledku skombinovat a v instalaci se mohou objevit oba materiály. Takových by vytvořili několik a až budou mít potřebný počet, tak si vytvoří vlastní „hračku pro Vítr“. Ujistěvala jsem se, že děti ví, co mají dělat, a nabízím, že se mohou kdykoli ptát, kdyby jim nebylo něco jasné. Nechala bych děti samostatně tvořit a v závěru tvorby bych jim pomáhala s instalací.¹⁷

Jak to bylo (výňatky z reflektivní bilance a popis fotodokumentace)

Po úvodní ledolamce se žáci přesunuli do lavic, dostali papíry, ze kterých pak vyráběli malé větrníky. S paní učitelkou jsme jim několikrát vysvětlovaly, jak se z obdélníku udělá čtverec a jak se papír má následně nastříhat, aby se z něj složil větrník. Často mě překvapuje, že děti nedokážou používat již nabitě znalosti. Ve většině dětí panuje jakási nejistota, že to, co udělaly je špatně a neustále se mě chodí několikrát ptát, zda to dělají dobře. Pak nastala fáze, kdy se z papíru měl složit samotný větrník. Zde jsem dětem hodně pomáhala. Některé děti stihly pokreslit více papírků, ze kterých se pak vyráběly

¹⁶ 8.1.2 Příprava na hodinu, Vzduch

¹⁷ 8.1.2 Příprava na hodinu, Vzduch

větrníčky. Některé sotva stihly jeden. Většina zvolila techniku suchých pastelů, se kterou se většině prý pracovalo velmi dobře. Bohužel celý úkol nevyšel dle mých představ, s dětmi jsme stihli každému sestavit jeden větrník, ale už se nestihla výroba celé instalace, nebo objekt každého žáka zvlášť.

Už z počáteční aktivity, kde děti jmenovaly jako druhy větru především hurikány a bouře, tak se to projevilo i v jejich pracích. Na otázku Co je tohle za vítr? Odpovídaly mi, že je to písečná bouře, nebo hurikán, vítr před bouřkou. Když jsem se ptala, proč je ten vítr růžový/hnědý aj., tak odpovídaly (podle situace), že je to již zmíněná písečná bouře, nebo že je to zvířený prach. Samozřejmě se také objevily reakce typu „Já nevím.“ nebo se narychlo snažili něco vymyslet.¹⁸

Interpretace (zdůvodnění odlišností mezi přípravou a realizací, problémy v aktivitě, míra dosažení DOV)

Bohužel celý úkol nevyšel dle mých představ, s dětmi jsme stihli každému sestavit jeden větrník, ale už se nestihla výroba celé instalace, nebo objekt každého žáka zvlášť. Když jsem pak s dětmi byla v družině, chtěly si větrník vyrobit znovu (i žáci z jiných tříd či ročníků), připravila jsem jim tedy papíry (čtverec z A4) a samy si pak tvořily křídami. Každý si z papíru sestavil jeden velký větrník. Možná jsem to tak měla udělat i v hodině a nesnažit se sestavit něco náročnějšího.

- *DOV: žák vizuálně zpracovává zvukové podněty*

Techniku jsem je nechala zvolit samotné (suchá technika, kresba: pastelky, voskovky, suché křídly, fixy). Suché křídly jsem přinesla já, aby si děti tuto techniku vyzkoušely. Navíc křídly mají krásně zářivé odstíny, barvy a je jednoduchá na zpracování. Pro jistotu jsem jim ještě ukázala, jak se s nimi dá pracovat. Mile mě pak překvapilo, když někteří žáci kombinovali jednotlivé techniky. Pak nastala fáze, kdy se z papíru měl složit samotný větrník. Zde jsem dětem hodně pomáhala. Některé děti stihly pokreslit více papírků, ze kterých se pak vyráběly větrníčky. Některé sotva stihly jeden. Většina zvolila techniku suchých pastelů, se kterou se většině prý pracovalo velmi dobře.

¹⁸ 8.1.2 Příprava na hodinu, Vzduch

- *DOV: žák vytváří dílčí objekty a následně z nich skládá jeden celek*

Po úvodní ledolamce se žáci přesunuli do lavic, dostali papíry, ze kterých pak vyráběli malé větrníky. S paní učitelkou jsme jim několikrát vysvětlily, jak se z obdélníku udělá čtverec a jak se papír má následně nastříhat, aby se z něj složil větrník. Často mě překvapuje, že děti nedokážou používat již nabitě znalosti. Ve většině dětí panuje jakási nejistota, že to, co udělaly je špatně a neustále se mě chodí několikrát ptát, zda to dělají dobře.¹⁹

3.6.3 Závěr – reflexe a hodnocení

Dílčí očekávané výstupy:

- žák interpretuje své dílo

Jak to mělo být (příprava jednotlivého úkolu + DOV – dílčí očekávaný výstup)

Závěr, úklid třídy, reflexe (10 min)

Na závěr hodiny se opět sejdeme na koberci v kruhu a povídáme si o svých výtvorech. Jako v minulé hodině zde nechám prostor pro reflektivní dialog.

- *Byl pro vás úkol obtížný? (A proč?)*
- *S jakým materiálem se vám pracovalo lépe? (A proč?)*
- *Jaká část hodiny pro vás byla příjemnější? -kreslicí nebo „vyráběcí“? (A proč?)*

Jak to bylo (výňatky z reflektivní bilance a popis fotodokumentace)

Děti mi popisovaly, že kreslí tornáda, písečné bouře, popisovaly mi, jak se žene vítr pouští. Nebo jak vypadá tornádo nad oceánem. Na konci hodiny jsme udělali krátkou reflexi, kdy jsem jim položila několik otázek:

- *Byl pro vás úkol obtížný? (A proč?)*

¹⁹ 8.1.2 Příprava na hodinu, Vzduch

Pro ty, kteří větrník nikdy nevyráběli, tak byl úkol náročný a hůř pochopitelné seskládání.

- *S jakým materiálem se vám pracovalo lépe? (A proč?)*
Až na výjimky, tak se většinou dobře pracovalo s křídami, protože mají hezké odstíny a dají se rozmazávat a vytvářet tak jemné přechody, odstíny a různé efekty (bez větší námahy)
- *Jaká část hodiny pro vás byla příjemnější? -kreslicí nebo „vyráběcí“? (A proč?)*
Jednoznačně kreslicí. Výroba byla náročnější, ale přesto někteří žáci se zaujetím přihlíželi, jak pomáhám jejich spolužákům s výrobou a pak se snažili co největší část práce vytvořit sami.²⁰

Interpretace (zdůvodnění odlišností mezi přípravou a realizací, problémy v aktivitě, míra dosažení DOV)

Z minulých hodin jsem se snažila poučit, proto jsem vymyslela téma, které bude mít nějakou konkrétní podobu. Děti přesně věděly, co je čeká, práce s pastelem je bavila a hodina proběhla vesměs podle plánu. Vyzkoušeli si práci s křídami, nebo podle libosti techniky kombinovaly. To mě mile překvapilo, že byly samy iniciativní a přemýšlely nad jinými možnostmi. Na začátku tvorby jsem jen řekla, že je to experiment a pokus, ale jak si s tím poradí, bylo na nich. I na ledolamce jsem zachytila několik příjemných postřehů. Snad jediným zádrhelem bylo, že některé děti neuměly složit větrník a tak během hodiny musela občas něco předělat, aby výsledek šel složit. Také si ke konci hodiny pomáhaly s dokončením objektu a učily se navzájem od sebe.

- *DOV: žák interpretuje své dílo*

Na konci hodiny bývá těžké se s dětmi ještě o něčem bavit, protože už jsou roztěkané, těší se na přestávku, mají za sebou úvodní aktivitu a samotnou práci. Proto bývá těžké je na konci hodiny ještě usměrnit k přemýšlení o svém výtvoru. Většina stihla jen jeden, někteří žádný.

²⁰ 8.1.2 Příprava na hodinu, Vzduch

Proto jsem se snažila si o pracích povídat během jejich tvorby. Když kreslily, tak proč je to takhle barevné, nebo co má nějaká část znamenat. Bohužel výsledek moc nevyšel, ale myslím, že postup, zaujetí a prožití úkolu proběhlo. Otázka je, co je důležitější.

Fotodokumentace (výběr prací, ukázky doplněné o komentáře dětí nebo mou interpretaci):

Zde uvádím tři příklady podle toho, jaké typy prací vznikaly. Jde jen o ukázkou, jiné práce se liší barevností, nebo rukopisem, ale v základu jsou si podobné:

- **Zachycení pohybu větru (detail)**

- Ztvárnění větrných proudů, tornáda – skupina prací, které barevností znázornila, zda jde o ledová tornáda, nebo o písečné bouře (jak žáci popisovali na svých

(obr. 26)

dílech.) Fascinace samotným elementem (nejčtenější)

- **Experiment**

- Výsledek experimentu s technikou. Zaujetí možností míchání a roztírání barev (asi pouze dvě práce)

(obr. 27)

- **Kombinace**

(obr. 28)

- Kombinace technik, druhů větru, zpracování tématu nebo práce s křídami.

3.7 Hodina: Země

Myšlenkový obraz hodiny:

Během úvodní ledolamky už žáci realizují se mnou mé povídání o zemi. Poté modelováním zpracují své představy, nebo co je nejvíce zaujalo. Na závěr proběhne reflexe, kdy obhájí svůj výsledek nebo proces.

3.7.1 Úvod, motivace

Jak to mělo být (příprava jednotlivého úkolu + DOV – dílčí očekávaný výstup))

Dílčí očekávané výstupy:

- Žák dokáže vyjádřit (popsat, pojmenovat, jakkoli ztvárnit) své představy

Jak to mělo být (příprava jednotlivého úkolu + DOV – dílčí očekávaný výstup)

Začátek, motivace (10 min)

Hodinu již jako tradičně začneme v zadní části třídy na koberci. Připravím různé hudební nástroje. Instruuji žáky, aby si zavřeli oči a pokoušeli se vytvářet zvuky, jaké asi mohly být slyšet v návaznosti na mé vyprávění. A já vyprávím příběh země a společně s žáky se snažím hrát na nějaký hudební nástroj. Příběh země zní asi takto: Nejprve jsme jedna velká součást (jednoduchý rytmus třeba jako tlukot srdce) a začínáme se třást a třese se čím dál víc (změna rytmu v rychlejší). Najednou nás to roztrhlo a z nás se staly světadíly (jedna rána a ticho). Nějaká síla nás trhá, jiná síla nás zvedá do výšky. Vytváří se z nás propasti a hory (různé rytmy, rychlé, pomalé, střídání). A v dálce něco burácí (zrychlující se rytmus) a bouchla sopka (třesk). Valí se láva a všechno pohlcuje, spaluje a zalévá. (ticho) Snažím se určovat rytmus, ale nechávám i děti, když samy přijdou s nějakou inovací.²¹

²¹ 8.1.3 Příprava na hodinu, Země

Jak to bylo (výňatky z reflektivní bilance a popis fotodokumentace)

Na začátek hodiny jsme se přesunuli z lavic opět do části třídy s kobercem. Stoupli jsme si do kruhu, a jak děti uviděly hudební nástroje, přestaly poslouchat a začaly si s nimi hrát. Jak už jsem psala dříve, nejvíce času jsem strávila usměrňováním. Je sice hezké vidět děti nadšené a natěšené, ale stojí mě hodně energie je pořád hlídat. Když se žáci zklidnili, tak jsme si povídali o zemi. Co to vlastně je? Co si pod tím představí? Jestli to mou být skály, hory, propasti, nebo třeba zkamenělí živočichové? Děti nadšeně odpovídaly, co všechno to může být, pak dodávaly, že to může být třeba sopka, láva (to je země s ohněm), bahno (to je voda se zemí).

Pak si každý vzal nějaký hudební nástroj a já jsem začala a povídám, že jsem jeden velký kus země a kolem mě jsou jen oceány, ale najednou se začnu trhat a BUM! Roztrhla jsem se na jednotlivé světadíly (podle vyprávění bubnuji do bubínku a měním rychlost a intenzitu bubnování). Vyzívám děti, aby se přidávaly, a povídám dál o tom, že se země začíná hýbat a vrásnit a tak vznikají kopce, pohoří a hory, ale také propasti. Děti bubnují podle sebe a vzniká tak jeden velký chaos (což vlastně vůbec nevadilo). Pak děti začaly zrychlovat a gradovat rytmus a tak jsem jim podřídila i vyprávění: a teď vzniká celé pohoří a támhle bouchla sopka a utvořila se propast a kolem se valí láva. Což si děti náramně užívaly. Ale po téhle ledolamce byly děsně rozjívěné a trvalo dlouho, než se zas posadily do lavic a poslouchaly, co mají za úkol.²²

Interpretace (zdůvodnění odlišností mezi přípravou a realizací, problémy v aktivitě, míra dosažení DOV)

Když porovnáám skutečnost s plánem, tak bych řekla, že vše proběhlo dobře. Vlastně začátek byl poměrně volný a hodně o improvizaci. Akorát mě překvapilo, že na hodině byli i žáci z jiných tříd, kteří nevěděli, jak naše hodiny probíhají, co máme za sebou atd. Ale nakonec se snažili spolupracovat.

²² 8.1.3 Příprava na hodinu, Země

- *DOV: Žák dokáže vyjádřit (popsat, pojmenovat, jakkoli ztvárnit) své představy*

Co to vlastně je? Co si pod tím představí? Jestli to mou být skály, hory, propasti, nebo třeba zkamenělí živočichové? Děti nadšeně odpovídaly, co všechno to může být, pak dodávaly, že to může být třeba sopka, láva (to je země s ohněm), bahno (to je voda se zemí).

Vyzívám děti, aby se přidávaly, a povídám dál o tom, že se země začíná hýbat a vrásnit a tak vznikají kopce, pohoří a hory, ale také propasti. Děti bubnují podle sebe a vzniká tak jeden velký chaos (což vlastně vůbec nevadilo). Pak děti začaly zrychlovat a gradovat rytmus a tak jsem jim podřídila i vyprávění: a teď vzniká celé pohoří a támhle bouchla sopka a utvořila se propast a kolem se valí láva. Což si děti náramně užívaly.²³

3.7.2 Výrazová hra

Dílčí očekávané výstupy:

- Žák vytváří model/formu a následně tvoří finální verzi podle něj/ní

Jak to mělo být (příprava jednotlivého úkolu + DOV – dílčí očekávaný výstup)

Realizace (25 min)

Děti mají za úkol si vzít kus modelíny a zkoušet si s ní pracovat: tvarovat, tisknout do ní předměty. Po té dostanou kus schnoucí hmoty, ze které mohou vytvářet něco nového, nebo mohou využít modelínu jako formu. K dispozici bude i sádra na odlévání. Nechávám děti samostatně tvořit na téma země. Z předchozí ledolamky by měli vědět, co si pod tím pojmem představit, co všechno to může být. Popř. pomáhám k odstranění technických potíží. Otázky ohledně výsledné podoby nechávám čistě na nich. Výtvořily si vybírám.²⁴

Jak to bylo (výňatky z reflektivní bilance a popis fotodokumentace)

²³ 8.1.3 Příprava na hodinu, Země

²⁴ 8.1.3 Příprava na hodinu, Země

Tedy tedy následuje samotný úkol. Děti si vzaly vlastní modelínu a pustily se do práce. Kdo neměl, tomu jsem ji půjčila. Když si dohrály, dostaly kus hmoty pro výsledek. Na práci se sádrou se vůbec nedostalo, což mě docela mrzelo. Na samotný úkol bylo poměrně málo času. Tedy výsledek ani nestihl zaschnout, a aby jej děti nabarvily. A to jsem pro úkol záměrně zvolila DAS hmotu, která je světlá a tedy by se dobře pomalovala, rychle schne a nepotřebuje vypálit.

Protože jsem chtěla, aby děti pracovaly co nejvíce samy, tak když se přišly zeptat, jestli to mají dobře, tak jsem říkala, že ano a ať zkusí pracovat dál. Když ode mě nedostaly dostatečně uspokojivou odpověď, tak šly za paní učitelkou třídní, která se hodin účastnila a odpověděla jim za mě. Nebo jim trochu pomohla. Během hodiny za mnou děti chodily a ukazovaly mi svá dílka a popisovaly mi, co která část je, nebo kde takovou skálu/horu viděl.²⁵

Interpretace (zdůvodnění odlišností mezi přípravou a realizací, problémy v aktivitě, míra dosažení DOV)

Z časových důvodů jsme se k odlitkům ze sádry vůbec nedostaly. Tedy jsem každému dala kus hmoty, aby si vytvořil podle sebe, co ho v předchozím úseku hodiny nejvíce zaujalo. Tedy výrazová hra nedopadl a úplně podle představ.

- *DOV: žák vytváří model/formu a následně tvoří finální verzi podle něj/ní*

Žáci si měli vytvořit model/formu z modelíny a pak jej zpracovat jako finální verzi v sádrovém odlitku nebo objekt z DAS hmoty. Buď se nejprve zabrali do práce s modelínou, nebo se vrhly rovnou na práci s hmotou. Bohužel na samotnou aktivitu nebylo moc času, tedy ji už nestihly pomalovat. Vznikly realistické modely sopek, hor, pohoří, aj.)²⁶

²⁵ 8.1.3 Příprava na hodinu, Země

²⁶ 8.1.3 Příprava na hodinu, Země

3.7.3 Závěr – reflexe a hodnocení

Dílčí očekávané výstupy:

- Žák interpretuje svůj výsledek, způsob práce, obhájí volbu materiálu

Jak to mělo být (příprava jednotlivého úkolu + DOV – dílčí očekávaný výstup)

Závěr, úklid třídy, reflexe (10 min)

Na závěr hodiny se opět sejdeme na koberci v kruhu a povídáme si o svých výtvorech. Jako v minulé hodině zde nechám prostor pro reflektivní dialog.

- *Bavilo vás vytvářet něco vlastního nebo radši jen obtiskávat? (proč?)*
- *Pracovalo se vám dobře s materiálem, nebo byste raději malovali/kreslili?*
- *Dělala vám práce s modelínou/hmotou problémy?*

Úklid třídy²⁷

Jak to bylo (výňatky z reflektivní bilance a popis)

Když měli všichni hotovo a sklizeno, tak jsme šli opět dozadu a já jim dala několik otázek (viz příprava).

- *Bavilo vás vytvářet něco vlastního nebo radši jen obtiskávat? (proč?)*
Vzhledem k tomu, že ač jsem děti upozorňovala, že mohou do hmoty také rýpat, obtiskávat a jinak s ní pracovat, přesto většina volila tvarování - modelování. Když pracovaly s modelínou, tak braly v úvahu některé děti i barvy, nebo kombinovaly DAS hmotu s modelínou.
- *Pracovalo se vám dobře s materiálem, nebo byste raději malovali/kreslili?*
Jak komu, většinou problém nebyl, někomu jen vadilo, že má mastné nebo špinavé ruce. Ale jinak děti práce s modelínou bavila a bylo jim líto, že nebylo dost času na pomalování jednotlivých sošek. Takže možná nějaká část s barvami přeci jen chyběla

²⁷ 8.1.3 Příprava na hodinu, Země

- *Dělala vám práce s modelínou/hmotou problémy? Co bylo největším problémem?*
Z počátku prý dělala problémy modelína, že je příliš tvrdá, ale po rozpracování už bylo vše bez problému. Největší problém byl asi nedostatek času na řádné zpracování. Nebo nepochopení úkolu. Pro děti z jiných tříd rozdílnost hodiny, že nevěděly, co je čeká.²⁸

Interpretace (zdůvodnění odlišností mezi přípravou a realizací, problémy v aktivitě, míra dosažení DOV, fotodokumentace)

Po skončení této hodiny jsem z ní neměla příliš dobrý pocit. Už jen fakt, že jsem byla nachlazená a jako důsledek chřipkové epidemie ve škole mi počet dětí ve třídě tvořily děti z jiných tříd asi polovinu žáků. Celkově jsme nestihli vše, co bylo v plánu. Právě na tuhle hodinu jsem se nejvíce těšila, možná proto mě mrzelo, že nevyšla, jak jsem si představovala. Nedostalo se na odlévání ze sádry. –Paní učitelka říkala, že to s nimi chtěla zkusit, ale že když jsem si to zapojila do hodiny, že bude zvědavá na výsledek. S odstupem hodinu hodnotím méně kriticky. Hodina byla příprava na závěrečnou výukovou jednotku, kdy budou žáci tvořit sami. Vyzkoušeli si práci s novým materiálem, povídání o svém počínání a výsledku práce.

- *DOV: Žák interpretuje svůj výsledek, způsob práce, obhajuje volbu materiálu*

Vzhledem k tomu, že jediné, na co zbyl čas, tak bylo modelování. Vznikly zde sopky, samostatné hory, skály, pohoří nebo celé krajiny. Některé děti pracovaly jen s modelínou, protože je barevná. Tak mohly zachytit i „materiál“, ze kterého jejich soška má být. Jako že model skály je žlutý jako ten druh skály (předpokládám pískovec). Hora je černá, protože je to sopka a tady nahoře má kráter, ze kterého teče láva. Červené cosi je rozteklá láva (rozžhavená hornina). Práce se liší propracovaností a vlastní zkušeností (velikost kráteru, špičaté skály, pískovcové skály, ...) ²⁹

²⁸ 8.1.3 Příprava na hodinu, Země

²⁹ 8.1.3 Příprava na hodinu, Země

Fotodokumentace (výběr prací, ukázky doplněné o komentáře dětí nebo mou interpretaci):
Práce z této hodiny jsem rozdělila do několika skupin podle toho, co děti zpracovávaly (obsah).

- **Sopky:**

- Zaujetí silou sopečného výbuchu (exploze, síla, výbuch: sopka s lávou

(obr. 30)

- Různé tvary sopek (vybavování si předchozí zkušenosti): velikosti kráterů, popisovali mi, kudy jde láva a jak taková sopka funguje

(obr. 31)

- **Skály a hory:**

- pískovcové skály (můj odhad podle barvy a podle tvaru): vzpomínky žáků na výlet s rodiči (promítnutí vlastních vzpomínek, vystižení tvaru – pískovcové skály vypadají jakoby seskládané z několika kamenů)

- (obr. 32)

(obr. 33)

- Hora – podélné vrypy mají znázorňovat průrvy a ostré hrany, propracovanost detailů

(obr. 34)

- Skupina hor: práce několika žáků: zvolení barev podle skutečnosti, během výuky jsem jim říkala, že si hrajeme na bohy, kteří tvoří vlastní podobu země...

(obr. 35)

- Pohoří: skupina prací jednotlivců: ostré špičaté skály (propracovanější než poslední vpravo – to vzniklo jako výsledek hry a experimentování s modelínou, práce méně zaujaté žákyně

- **Scénérie**

- Sopka, skály uprostřed jezírko: vytváření celých scénérií a popisování jednotlivých částí vypoovídalo o silném zaujetí úkolem

(obr. 36)

- Zajímavostí zde je „lávka“ přes jezero. Zakomponování lidského výtvoru, člověk mění a utváří zemi

(obr. 37)

3.8 Hodina: Oheň

Myšlenkový obraz celé hodiny:

V úvodní aktivitě tentokrát už žáci samostatně vymýšlí nové možnosti, předvádí a komentují své představy. Pomocí překrývání barevných fólií se snaží ztvárnit své představy. V závěru hodiny předvádí své dílo a komentuje ho.

3.8.1 Úvod, motivace

Jak to mělo být (příprava jednotlivého úkolu + DOV – dílčí očekávaný výstup)

Dílčí očekávané úkoly:

- žák své představy dokáže popsat a vyjádřit (pohybem)

Jak to mělo být (příprava jednotlivého úkolu + DOV – dílčí očekávaný výstup)

Začátek, motivace (10 min)

Začátek hodiny se opět odehrával v zadní části třídy, kde je koberec. Až si stoupneme všichni do kruhu, tak budu dětem dávat otázky: Co nám dává oheň? (světlo, teplo) Jakou podobu může mít oheň? / Co všechno je oheň? (svíčka, požár, táborák, sirka) Následně s dětmi jednotlivé druhy předvádíme. Ukazuji žákům, jak to vypadá, když se zapálí sirka: rozhodím ruce a nohy (vzplanutí), pak si poklidně stoupnu a předvádím klidný plamínek sirky a pak si sednu do dřepu (vyhořelá sirka). Pak dám prostor dětem, aby si vyzkoušely něco předvést.³⁰

Jak to bylo (výňatky z reflektivní bilance a popis fotodokumentace)

Na začátek jsme si podle plánu všichni stoupli do kruhu a já jsem se děti začala ptát: Co myslíte, že nás dnes čeká za téma? Děti zkoušely hádat a nakonec uhodly, že to bude oheň. Ptala jsme se, jestli by dokázaly nějak pojmenovat tyto 4 síly: voda, vzduch, země a oheň. Žáci vykřikovali, že to jsou čtyři elementy/živly a oheň je poslední

³⁰ 8.1.4 Příprava na hodinu, Oheň

z elementů. Pak jsem se ptala, co nám dává oheň? – Světlo, teplo, energii. K čemu je oheň dobrý? – Můžeme se u něj ohřát, můžeme něco spálit, můžeme uvařit, máme z něj elektřinu, atd. Dál jsme se děti ptala, jestli je oheň pouze dobrý, nebo jestli má i špatné vlastnosti: tak že nás může popálit, může nám shořet dům, les, ...

Zase začínám já a předvádím dětem plamen svíčky (stojím rovně, ruce mám nad hlavou spojené a lehce s nimi pohybuji do stran-jako plamen svíčky) a své konání popisuji: jsem svíčka a můj plamínek se lehce kolísá ve vzduchu. Pak jednotliví žáci předvádí druhy ohně.³¹

Interpretace (zdůvodnění odlišností mezi přípravou a realizací, problémy v aktivitě, míra dosažení DOV)

Průvodní aktivita proběhla v pořádku podle přípravy. Naopak mě docela mile překvapila iniciativa a představivost žáků (jako např. shoření papíru). Sama jsem při hodině improvizovala, předváděla jsem, co mě v tu chvíli napadlo, nebo jsem se nechala inspirovat žáky kolem.

- *DOV: žák své představy dokáže popsat a vyjádřit (pohybem)*

Pak jednotliví žáci předvádí druhy ohně: ohňostroj (vyskakujeme a rozhazujeme rukama – jeden začne a řekne, co předvádí a ostatní po něm opakujeme), jiný žák navrhl, že je hořící papír-zazmítá se a sedne si do dřepu. Všichni pohyby opakujeme. Další předvádí klidný plamínek svíčky. Na závěr úvodní aktivity jsem „vzplála“ a přehodila jsem plamen i na holčičku vedle mě. Takhle jsme udělali závěrečný požár. Ukázali jsme si, jak se může oheň šířit.³²

3.8.2 Výrazová hra

Dílečtí očekávané výstupy:

- žák pracuje s umělými materiály, tvaruje je, vytváří objekt
- žák si uvědomuje možnost kombinace (míchání) barev

³¹ 8.1.4 Příprava na hodinu, Oheň

³² 8.1.4 Příprava na hodinu, Oheň

Jak to mělo být (příprava jednotlivého úkolu + DOV – dílčí očekávaný výstup)

Realizace (25 min)

Pak si děti sednou do lavic a já jim rozdám obdélník průhledné fólie. Žákům sdělím, že budeme vytvářet stínítko na oheň nebo také domeček pro oheň. Nejprve mají za úkol vymyslet, jaký tvar bude mít jejich stínítko. Pak vysvětluji, co bude jejich úkolem. Pomocí barevných fólií, které dávám přes sebe, vytvářím barevné přechody a vysvětluji, že průhlednou část můžeme rozstříhat a vytvarovat a pak ji polepíme těmi barevnými. Pak jsem obešla každého žáka a slepila, nebo secvakla jsem průhlednou fólii do požadovaného tvaru a tento tvar pak žáci rozstříhávali a polepovali. Po té paní učitelka zapálila několik svíček, aby si děti mohly vyzkoušet, jak bude jejich výsledek vypadat a jak oheň/světlo s průhlednými fóliemi „pracuje“. Fólie a veškerý materiál měli připravené.³³

Jak to bylo (výňatky z reflektivní bilance a popis fotodokumentace)

Po úvodní aktivitě jsme se přesunuli zpět do lavic. Pro každého žáka jsem měla připravený kus pevné, ale snadno tvarovatelné fólie, nechala jsem je, ať si trochu pohrají, vymyslí si nějaký tvar a pak jsme jim je s paní učitelkou pomocí sešivaček pomohli dát dohromady (válec, kužel, ...). Poté jsem jim ukázala, jak se dají fólie překrývat a že tím mohou vznikat různé zajímavé efekty. Nebo že mohou tvar z pevné fólie ještě rozstříhat a vytvarovat podle svých představ a ukázala jsem jim to na příkladu.³⁴

Interpretace (zdůvodnění odlišností mezi přípravou a realizací, problémy v aktivitě, míra dosažení DOV)

Realizace proběhla podle přípravy. Snad jediné, co jsem neplánovala, tak bylo, že si mohli přímo vyzkoušet, jak bude objekt fungovat se svíčkou uvnitř. Což byl příjemný bonus. Během hodiny jsem se žáky probírala jejich práce a tak proběhly krátké rozborů prací.

³³ 8.1.4 Příprava na hodinu, Oheň

³⁴ 8.1.4 Příprava na hodinu, Oheň

- *DOV: žák pracuje s umělými materiály, tvaruje je, vytváří objekt*
Když jsem žákům vysvětlila, co po nich chci, rozebrali si materiál a pustili se do práce. Podle své fantazie si fólie kroutili, lepili na sebe, rozstříhávali. V této aktivitě žádný problém nenastal.
- *DOV: žák si uvědomuje možnost kombinace (míchání) barev*
Tak vznikalo stínítko na svíčku a světlo svíčky tak zvýrazní barevnost a překrývání fólií. Mezitím připravila paní učitelka čajové svíčky, a když měl někdo z žáků hotovo, tak si mohl vyzkoušet, jak to bude vypadat. Když děti viděly, co to vytváří za efekty, tak se některé vrátily zpět do lavice a ještě své dílko doplnily o další kusy barevné fólie.³⁵

3.8.3 Závěr – reflexe a hodnocení

Dílčí očekávané výstupy:

- žák dokáže interpretovat smysl a podobu svého výtvoru

Jak to mělo být (příprava jednotlivého úkolu + DOV – dílčí očekávaný výstup, fotodokumentace)

Závěr, úklid třídy, reflexe (10 min)

Když měli všichni hotovo a uklizeno. Tak jsme si opět stoupli do kruhu vzadu v třídě. Na závěr hodiny se jich zeptám, jestli ví, jak se vodě, ohni, vzduchu a zemi dohromady říká (živly). Na závěr položím ještě několik otázek. Nejprve se zeptám, co má jejich dílko představovat.

Úklid třídy³⁶

Jak to bylo (výňatky z reflektivní bilance a popis fotodokumentace)

- žák dokáže interpretovat smysl a podobu svého výtvoru

³⁵ 8.1.4 Příprava na hodinu, Oheň

³⁶ 8.1.4 Příprava na hodinu, Oheň

Když měli všichni hotovo a uklizeno, jakože tentokrát jsme stíhali bez problémů, šli jsme opět na koberec, kde jsme si stoupli všichni do kruhu. Následovala reflexe. Všichni si vzali svůj výtvar a chtěla jsem, aby každý o něm dokázal říct alespoň něco. Nebo aspoň když měl někdo odlišný výtvar než ostatní, tak jestli by dokázal vysvětlit, co to je, nebo proč právě takhle. Někteří přiznali, že pracovali čistě intuitivně. Ale někteří si svou práci dokázali obhájit. Vesměs to byli ti, co se i do předchozích hodin zapojovali aktivně. Například jeden žák například svou práci okomentoval, že je to plamen svíčky, dole je modrá, tak jako je plamen modrý u knotu svíčky, pak žlutá a jako poslední je oranžová. Tak, jak můžeme vidět u svíčky. Zprvé mě překvapilo, jak si žák dokáže všimnout a postavit své vyjádření na skutečnosti. Jiná žákyně zas povídala, že její práce má symbolizovat plameny, proto stínítko nahoře rozstříhala, aby to vypadalo jako plameny, zvolila i rotační tvar, který má také představovat pohyby plamenů.

- *DOV: žák své představy dokáže popsat a vyjádřit*

Zopakovali jsme si, co jsme si řekli o ohni a děti ještě přidávali, že oheň může být také pták Ohnivák, sopka, láva, ohňostroj. Pak jsem se jich ptala, jestli uhodnou, o čem se to říká, že je dobrý sluha, ale špatný pán. Tak odpověděly, že oheň. Dál jsem se ptala, jestli to dokážou vysvětlit. Tak správně reagovali, že je dobrý, protože máme z něj teplo, energii, světlo, ale že je špatný, protože nám může škodit, jako třeba když nám shoří dům.

Interpretace (zdůvodnění odlišností mezi přípravou a realizací, problémy v aktivitě, míra dosažení DOV)

Z této poslední hodiny jsem měla velkou radost. Děti pracovaly bez větších problémů, vše se stihlo a vznikly zajímavé výtvary a ještě zajímavější reakce, odpovědi a zpětná vazba. Povídání o čtyřech živlech jsem nakonec provedla s dětmi už na začátku, abychom si vše ucelily, kdyby na závěr nebyl čas. Závěrem jsem se ještě ptala, zda je napadá něco dalšího, co by mohlo být živlem, kromě těchto tří, tak ještě padly návrhy kov a dřevo. Překvapilo mě, že děti pojem znají, dokáží je všechny vyjmenovat, navrhnout další suroviny, které jsou důležité.³⁷

³⁷ 8.1.4 Příprava na hodinu, Oheň

Fotodokumentace (výběr prací, ukázky doplněné o komentáře dětí nebo mou interpretaci):

Zde jsem výtvary rozdělila do dvou skupin podle zpracování, a co má představovat:

- **Plamen svíčky:**

- Tvar i barevnost mají odpovídat plameni svíčky: dole (u knotu) je plamen modrý, poté oranžový a žlutý (jak sám popsal), tak jak má žák zažito ze zkušenosti
- Kónický tvar má symbolizovat plamen

(obr. 38, 39, 40, 41)

- Plameny: Překrýváním barev se žáci snažili docílit různých odstínů a rozehranosti barev jako když plápolá oheň, pro zvýraznění efektu fólii rozstříhali. Jak sami vypověděli, má to symbolizovat jazyky plamene

- Už na první pohled můžeme poznat, že některé práce jsou více promyšlené, propracované i čistěji zhotovené než jiné. Je to tím, že někteří žáci nemají dostatek zkušeností nebo nezájmem.

-
- (obr. 42, 43, 44, 45)

3.9 Hodina: 4 elementy

Myšlenkový obraz celé hodiny:

V této poslední hodině by se žáci nejdřív rozdělili do skupin podle jednotlivých elementů a pokusili by se vymyslet úvodní aktivitu pro své spolužáky. Poté budou mít dostatek materiálu a času pro vytvoření závěrečného díla. Na závěr hodiny si uděláme malý rituál, kdy se spojí všechny elementy, vznikne jedno závěrečné společné dílo. Zde dám prostor pro dialog.

3.9.1 Úvod, motivace

Dílčí očekávané výstupy:

- žák dokáže použít nabyté zkušenosti – vlastní začáteční aktivita

Jak to mělo být (příprava jednotlivého úkolu + DOV – dílčí očekávaný výstup)

Začátek, motivace (5 min)

Na začátek si zopakujeme, co to jsou 4 živly a děti se rozdělí do skupin podle jednotlivých elementů. Tedy vzniknou čtyři skupiny. Každá skupina předvede svůj živel pomocí začáteční aktivity, tak jako jsme to dělali do teď (dramatizace, hudební nástroje, povídání, ...). Tak předvedou, co bude výsledek, nebo co si představují pod svým živlem. Po té dostanou materiály podle svého elementu: voda bude pracovat vodovkami nebo jinými barvami, vodou, štětcem, vítr se pokusí o sestavení větrníku, země bude modelovat a oheň bude pracovat s fóliemi a jejich barevnými průniky.³⁸

Jak to bylo (výňatky z reflektivní bilance a popis fotodokumentace)

Na začátek jsme si zopakovali, co víme o živlech, pak přišlo na rozřazení do skupin podle elementů. Snažila jsem se, aby děti utvořily všechny čtyři skupiny. To se bohužel nepovedlo, protože nikdo nechtěl zastupovat vzduch. Když byly děti rozřazené do skupin,

³⁸ 8.1.5 Příprava na hodinu, 4 elementy

tak jsem jim předala materiál, ten si rozebraly a chtěly se pustit do práce. Jednotlivé skupiny jsem obešla na začátek, zeptala jsem se jich, co si představují pod svým elementem. Snažila jsem se s nimi probrat každý živel ještě jednou zvlášť. Bohužel, když jsem je chtěla nasměrovat, aby si zkusili sami úvodní aktivitu, tak vůbec nechápali, co po nich chci. Ale vesměs jsem je nechala samostatně pracovat. Nejpočetnější byla skupina vody. Oheň a země byly co do počtu nastejno.³⁹

Interpretace (zdůvodnění odlišností mezi přípravou a realizací, problémy v aktivitě, míra dosažení DOV)

Realizace podle přípravy z větší části selhala. Buď jsem dětem neměla dávat materiál před ledolamkou, nebo jsem je špatně na akci připravila. Nebo vymyslet vlastní úvodní aktivitu by pro ně příliš náročný úkol. Ani rozdělení nedopadlo nakonec nejšťastněji. Sice to na konci hodiny nevadilo a naopak to dalo možnost improvizaci a fantazii.

- *DOV: žák dokáže použít nabyté zkušenosti – vlastní začáteční aktivita*

Snažila jsem se je zabrzdit a připravit na ledolamku. Ale děti už byly rozdělené a chtěly pracovat. Zkoušela jsem se jednotlivé skupiny obcházet, ale nevěděly, co po nich chci. Paní učitelka na mě zakroutila hlavou, že teď už to nepůjde a tak jsem přestala.⁴⁰

3.9.2 Výrazová hra

Dílčí očekávané výstupy:

- žák pracuje ve skupině na společném projektu

Jak to mělo být (příprava jednotlivého úkolu + DOV – dílčí očekávaný výstup)

Realizace (30 min)

Děti pracují samostatně ve skupinách. Já je obcházím a konzultuji s nimi jednotlivé kroky. Pomáhám jim v dalších krocích, snažím se je inspirovat jak pokračovat. Snažím se

³⁹ 8.1.5 Příprava na hodinu, 4 elementy

⁴⁰ 8.1.5 Příprava na hodinu, 4 elementy

jim také poradit po technické a technologické stránce. Děti tvoří na zemi v zadní části třídy, kde je dost prostoru pro všechny.

Jak to bylo (výňatky z reflektivní bilance a popis fotodokumentace)

Děti pracovaly ve skupinách. Někde šla spolupráce lépe, někde méně. Jednotlivé skupiny jsem obcházela, snažila se s nimi probrat jejich nápady, popř. je posunout někam dál. Jinak jsem je nechala pracovat samostatně a byla jsem zvědavá, co samy vymyslí.⁴¹

Interpretace (zdůvodnění odlišností mezi přípravou a realizací, problémy v aktivitě, míra dosažení DOV)

Vzhledem k tomu, že byla poslední hodina hlavně o dětech, tedy to ani moc naplánovat nešlo, tak jsem spíše jen čekala na výsledek. Obcházela jsem žáky a snažila se jim připomenout, co jsme v hodinách dělali a co by si ještě teď mohli vyzkoušet.

- *DOV: žák pracuje ve skupině na společném projektu*

„Vodníkům“ jsem dala velký arch kartonu (B1). Žáci pracovali samostatně, každý na svém úseku. Zkoušeli si zase rozstříkávání barev, nebo malování rukama a obtiskování končetin. Postupně si do svých teritorií zasahovaly, při čemž docházelo ke konfliktům, ale ve finále k domluvě a společnému závěru. Na to, jak jsem měla radost z první hodiny, kdy dokázaly téma pojmout velmi abstraktně, tak se zase uchýlili ke konkretizaci a na mou otázku, co to bude, až to bude, tak mi začali popisovat obraz, že to bude vodopád a řeka a ukazovali mi jednotlivé části. Zde byl ve výsledku důležitější samotný proces. Práce se postupem vyvíjela, ale ve své konečné podobě nakonec jednotlivé stopy a kroky nebyly znatelné a vše se vesměs slilo do jedné plochy. Přesto je zde patrná jistá stylizace.

Země dostala do rukou kusy tvarovací hmoty. Nejprve se o ni hádali (ve skupině byli samí kluci), pak se hádali, co vytvoří, protože každý chtěl něco jiného a jak je znám z družiny, tak jsou to velcí individualisté, co se snaží prosadit. Nakonec přeci jen dali něco dohromady a každý si vytvořil svou planetu. Když jsem je chtěla vybudit ještě k nějaké aktivitě, jako že země má hory a jeskyně, že

⁴¹ 8.1.5 Příprava na hodinu, 4 elementy

není tak hladká, tak mi oponovali, že je. Tak jsem jim říkala, že není kulatá, že země na pólech zploštělá. Hned začali zplošťovat na pólech. Snažila jsem se jim říct, že zemi zde myslíme jako půdu ne jako celý svět, ale to si nechtěli nechat vymluvit a trvali si na svém. Tak jsem je nechala. Pak si vyndali vodovky a pomalovali je.

Třetí skupina „ohniváků“ byla složená ze silných individualistů. Vesměs se v této skupině sešli „problémoví“ žáci. Když jsem zadávala úkol, nejdřív jsem tomu moc nechtěla věřit, ale když si vzpomenu na jednotlivé žáky a na to, co si zvolili za element, tak i to o nich dost vypovídá a „sedí“ k nim. V této skupině začal nejdřív boj o materiál. Tam jsem musela zasáhnout a vysvětlit dětem, že práce by měla být jedno společné dílo. Ale přesto si každý jel to svoje. Rozebrali si kusy fólií a začali si tvořit. V rámci společného výtvaru si práce navzájem brali a chtěli je dát dohromady se svým výtvozem, což vedlo k dalšímu sporu. Když to zkrátím, tak ve finále si všechno navzájem zničili, zničili a vypotřebovali fólie.⁴²

3.9.3 Závěr – reflexe a hodnocení

Dílčí očekávané výstupy:

- žák si utváří postoje a obhajuje je (ve skupině)

Jak to mělo být (příprava jednotlivého úkolu + DOV – dílčí očekávaný výstup)

Závěr, úklid třídy, reflexe (10 min)

Závěr hodiny zkusíme zrealizovat v podobě rituálu, kdy spojíme všechny elementy dohromady-postupně, podle toho, co děti považují za nejdůležitější. Tak dokončíme náš společný projekt.

Jak to bylo (výňatky z reflektivní bilance a popis fotodokumentace)

Když měli všichni hotovo, tak jsme si stoupli zase do kruhu a já jsem zahájila povídání. Ptala jsem se jich, jak se jim pracovalo ve skupině? Tak na to moc dobré odezvy nebyly.

⁴² 8.1.5 Příprava na hodinu, 4 elementy

Za vodu víceméně v dobré, země méně, ale aspoň se dokázala domluvit na jednotné ideje a oheň vůbec. Tak jsem se ptala, co si myslí, že by měl být základní element? Většina (i z jiných žvlů byla pro vodu), tak jsme jako první předložili vodu. Autoři nám představili, co na kartonu máme vidět. Pak zvolili oheň. Sice nevzniklo nic konkrétního a výsledek vznikl až zde a pomáhali jim s tím i jiné děti. Ale vlastně vzali jen kusy fólií a překrývaly je přes sebe. Umístili je asi do jedné třetiny kartonu /pokládali je na vodu). Jako poslední realizovaná byla země. Každý ze skupiny vzal svůj malý svět a rozložil jej podle sebe na opačnou stranu kartonu od ohně. Chvilí bojovali s kompozicí, dokud nebyli spokojeni. Jako poslední nám zbyl vítr. Tak jsem se ptala dětí, jak bychom měli ten poslední element zapojit do našeho projektu. Protože bez toho posledního nemůže náš projekt být hotový. Tak padaly návrhy, že vezmeme naše vyrobené větrníky. Já na to, že ty tady nemáme. Že by to měl být taky produkt dnešní hodiny. Následovala chvíle ticha a přemýšlení. Najednou se ozval jeden žák, že bychom mohli na celek fouknout, aby dostal vzduch. Tak jsem se ptala ostatních dětí, jestli souhlasí, nebo jsou proti a mají jiný nápad. Asi všichni nadšeně souhlasili a tak jsme na odpočítání na společné dílo foukli a tak jsme mu vdechli život.⁴³

Interpretace (zdůvodnění odlišností mezi přípravou a realizací, problémy v aktivitě, míra dosažení DOV)

Možná že hodina nedopadla, jak jsem si naplánovala a představovala, ale na druhou stranu jsem dala dětem dost velkou volnost v tvorbě i v rozdělení. Nechtěla jsem nikoho do ničeho nutit. Tak dopadla hodina podle nich, i když jsem je musela občas usměrnit, aby práci stihly. Na druhou stranu bych to neviděla úplně zle, že sice nevyšly mé plány, myslím, že výsledek je celkem kvalitní a na první třídu bych řekla, že byla hodina dost kvalitní.

- *DOV: žák si utváří postoje a obhajuje je (ve skupině)*

Žáci povídali o svých skupinových pracích, popisovali jednotlivé části. U vody popisují, že na papíře je část vodopádu a řeky. Země zas povídala, proč udělala celé

⁴³ 8.1.5 Příprava na hodinu, 4 elementy

planety. –Protože chtěli vystihnout vše, co si pod tím pojmem představí. Oheň tak trochu neuspěl, protože vlastně neodevzdal žádný výsledek (ten vznikl až při závěrečném skládání) a tak k tomu ani neměl moc co říct.

Když jsme všichni společně koukali na výsledek, tak děti k němu samy spontánně začaly vymýšlet „příběh“.

- Modrý karton se změnil z vody na vesmír, kde jsou planety, a oheň je slunce.
- „Planety jsou od ohně daleko, aby je nespálil.“ – „Ale to by přece uhasila voda!“⁴⁴

4. Hodnocení projektu

V této poslední kapitole bych chtěla shrnout všechny hodiny. Co se vyplnilo podle plánu, co ne a jaké to mělo příčiny a následky. Pokusím se na celek podívat objektivně a posoudit tak situaci i své vedení.

Co se týče struktury hodiny, myslím, že plán by byl dobrý, ale často jsem ho s dětmi nestíhala a to z několika důvodů:

1. Zvolila jsem náročnou „výrazovou hru“, kterou děti nestihly, protože nemají zatím tolik zkušeností, nebo jsem nesprávně odhadla jejich schopnosti.
2. Aktivity, tvůrčí část nebo reflexe jsme nestihli možná ze špatného rozvržení času na naplánované akce nebo kvůli situaci ve třídě.
3. Některé dny bylo těžké děti zaujmout, usměrnit a „přinutit“ ke spolupráci. Neustálé napomínání a odvádění pozornosti od projektu k jednotlivcům, bylo také důvodem protažení vyučování.
4. Jedním z důvodů také mohlo v některých případech být to, že jsem žákům dostatečně aktivitu nevysvětlila, nebo jsem jim pokládala příliš složité otázky, tedy jsem se nedočkala požadovaných odpovědí či výsledků.

⁴⁴ 8.1.5 Příprava na hodinu, 4 elementy

Přípravy na hodinu byly vymyšleny pro ideální třídu. Tedy kolektiv dětí, který spolupracuje a není třeba vymýšlet další individuální aktivity. Ostatně c

Na druhou stranu i přes některé kolapsy se některé hodiny nebo části hodin povedly nad očekávání dobře. V některých chvílích mě až překvapila vyspělost odpovědí. Třída by se tak dala rozdělit do několika skupin. Vesměs se jednalo vždy o několik aktivnějších jedinců, kteří spolupracovali a od kterých pochází zajímavé odpovědi, reakce, výtvoři či postřehy. Několik dalších žáků byl ten méně zaujatý střed a poslední je skupina dětí, která hodiny narušovala. Poslední zmíněná skupina jednotlivců se tak sešla ve skupině „ohniváků“, kde se na výsledku podepsala jejich povaha, přístup a nezodpovědnost za dílo. U některých je to způsobeno nedospělostí pro školní docházku, pro jiného situace doma a pro jiné situace ve třídě. Zajímavé bylo, že se žáci rozdělili podle jistého povahového pouta právě do takových skupin a k určitým žvlům. Nemyslím to jako předsudek, ale rozdělení mě příliš nepřekvapilo, jen mě zaujalo, že nikdo nechtěl pracovat pro živel vzduch. Jestli to bylo pro složitost úkolu v hodině, nezajímavé podání či málo prostoru pro vlastní kreativitu. Když jsem se ptala žáků, tak se konkrétní odpovědi vyhýbali.

Prvotní účel zrealizování projektu byl předvedení VV v jiném světle než „teď si sedneme a nakreslíme kytičku“, ale také v uvědomění si svého okolí a jeho detailů. Což se v některých případech hezky projevilo u některých žáků, kteří to ve své interpretaci předali dál svým spolužákům. Má idea byla, že by se pomocí projektu mohly posílit vztahy mezi žáky a mezi mnou, což se možná u některých dětí povedlo více u některých méně. Co se týče odpovědnosti za dílo, tak mě mile překvapil jejich zájem o výtvor. Po hodně se některé části při přenosu odlepily a samy děti si po škole (v družině) objekt znovu slepily.

Tvorba učiva vychází ze žakovy individuální verze světa, tj. jeho schopností a potřeb s ohledem na jeho zkušenosti a postihuje nejdůležitější podstatné stránky kolektivní verze světa v daném oboru nebo umění vzaté z nějaké osvědčené příručky). Jeho rozhodování je do určité míry ovlivněno osobním pojetím výuky

Dostala jsem i zpětnou vazbu od paní učitelky, která mě upozornila na některé mé chyby při vedení mladších žáků, jak např.: rychlá mluva, složité otázky, složitost/náročnost úkolu. Dále také to, že než zadám další aktivitu, musím počkat, dokud se nezklidní celá třída, ne jen její část. Protože tak nedosáhnou požadované pozornosti od všech.

Projekt bych hodnotila ve výsledku celkem pozitivně. Ačkoli se někdy lišil průběh hodiny od přípravy, ne vždy to vedlo k nežádoucímu výsledku. Naopak, někdy prostor pro improvizaci byl přínosnější, než kdybych je striktně vedla k určitému cíli. Myslím, že hodiny byly pro žáky přínosné v uvědomění si detailů, v mezipředmětovém propojení, v zážitcích a zkušenostech. Mezipředmětové vztahy podpořila paní třídní učitelka, která na mé hodiny navazovala při vyučování prvouky. Pro mě to byla cenná zkušenost práce s takhle malými žáky, díky které jsem si uvědomila své nedostatky, ale i světlé stránky ve vedení této věkové kategorie.

Závěrem bych dodala, že ačkoli jsem měla v plánu fotit i průběh tvorby, bohužel to nebylo možné. Protože jsem se neustále musela věnovat dětem, pomáhat jim, utvrzovat je, že pracují správně, atd.

Fotodokumentace

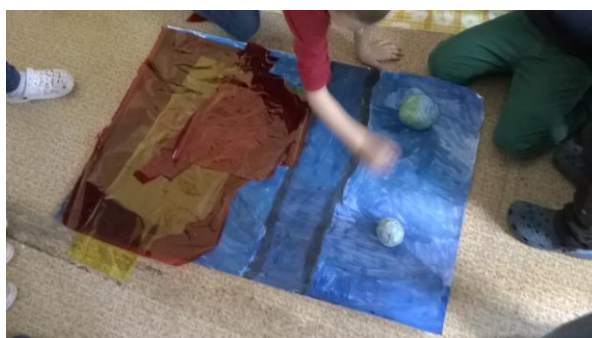
(obr. 46, skupina Ohně)

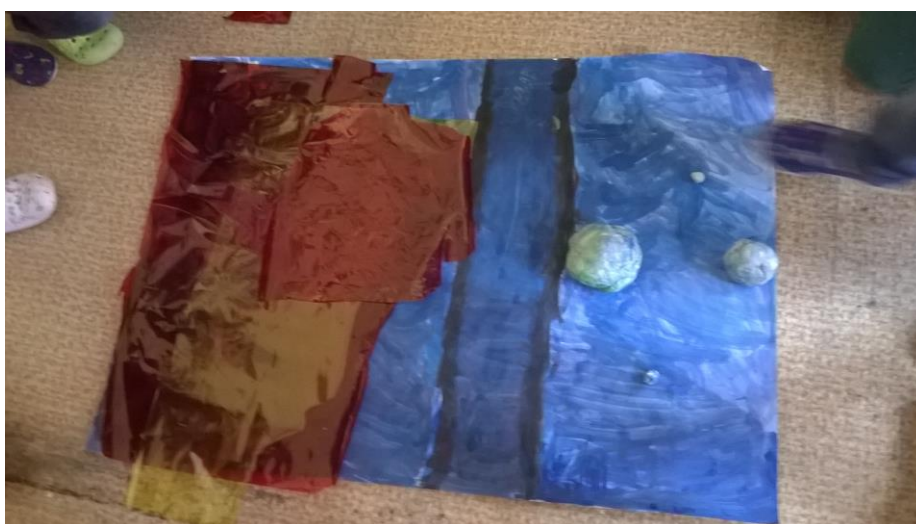
(obr. 47, skupina Země)

(obr. 48, skupina Vody)

(obr. 50, dokončování společného výtvoru)

(obr. 51, finální výsledek všech skupin)

5 Závěr

Sama jsem se dříve zúčastnila jako dítě různých výtvarných projektů jako žák výtvarného kroužku na ZUŠ. Vzpomínky na atmosféru ve třídě, kdy jsem se cítila být částí většího celku byla jedna z hlavních myšlenek, co jsem se snažila do projektu vložit. Inspiraci jsem čerpala ze svých vzpomínek, ale také z literatury, která se mi při sestavování výuky stala nenahraditelným pomocníkem.

Při zpracování projektu jsem se snažila postupovat tak, abych uplatnila dříve nabyté zkušenosti a poznatky ze školy. Přesto ve chvílích improvizace bylo nutné jednat intuitivně. Tím, že mě většina dětí zná, tak byla velmi otevřená a díky jejich věku byly reakce bezprostřední. Na druhou stranu mezi aktivní jedince patřilo pořád těch několik stejných jedinců. Byl to můj první projekt, který jsem sama realizovala. Během přípravy a realizace jsem se setkala s mnohými nesnázemi, které jsou i popsány v literatuře. Za sebe bych řekla, že to bylo docela náročné období na přípravu, realizaci, vyhodnocení a zpracování. Myslím, že zařazení projektu do výuky je velmi cenným přínosem pro žáky, ale velmi náročné pro učitele a chápu, proč nebývá tolik využíván. Na druhou stranu je něco jiného, když učitel vede žáky delší dobu, a než když tam přijde někdo jen na jednu hodinu týdně. S tím nejspíš souvisí i jev, který jsem v průběhu projektu pozorovala, a tím bylo prohlubování rozdílů mezi žáky. Někteří byli schopni samostatného myšlení i konání, pracovali soustředěně, pečlivě. Nepotřebovali výraznou pomoc, pouze radu. Jiní zneužívali nově získanou svobodu, svou práci odbývali, byli nesoustředění a byli i tací, kteří se bez mého impulsu dál prostě nepohnuli. Nebo nerozlišili mou roli učitelky a vychovatelky z družiny, kde je volnější režim. Také mě překvapilo, že někteří žáci, jak je znám po vyučování se v hodinách projeví jako „povrchní žáci“, kdy se jim o problému nechtělo přemýšlet, a soustředili se jen na cíl. Závěr naší práce byl pohled na naše dílko ve třídě. Práce v hodinách viděli žáci mezi sebou na reflexích a tedy se žádná výstava nekonala (jak se píše v literatuře jako završení projektu).

Závěrem bych řekla, že projektová metoda by měla mít ve výuce své místo a sama bych ji ve své praxi ráda pravidelně využívala. Přesto je to náročný proces, který vyžaduje mnoho zkušeností a poznání třídy.

6 Resumé

In my thesis I applied my mind to project method: its preparation, implementation but also the evaluation of children's artwork. In addition of being focused on running classes (timing, preparation of materials, fabrication of activities), at the end of the class I also evaluated their works and their interpretations. I have also focused on the unusual conception, oral description of the work to classmates or on summarizing works into groups based on similarity.

The project was carried out in the first grade of primary school in Dobřany, where I work at present, therefore I knew my target group largely ahead. Still, it was a valuable experience and as a future teacher I would include the project method in my annual teaching plan, because of its great benefit not only for children but also for teachers.

7 Použité zdroje

1. KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, c2006, 160 s. Spisy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, sv. č. 100. ISBN 8021041420
2. ROESELLOVÁ, Věra. *Námět ve výtvarné výchově*. 1. vyd. Ilustrace Robert Ježdík. Praha: Sarah, c1995, 195 s. ISBN 8090226744.
3. ROESELLOVÁ, Věra. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, c1997, 219 s. ISBN 8090226728.
4. SLAVÍK, Jan. *Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefilitiky*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2001, 281 s. ISBN 8072900668.
5. SLAVÍK, Jan a Petr WAWROSZ. *Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefilitiky*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2004, 303 s. ISBN 80-7290-130-3.
6. VALENTA, J. *Projektová metoda ve škole a za školou. Pohledy*. Praha: Ipos Artama, 1993.

Internetové zdroje

- Čtyři elementy. *Čtyři elementy* [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: (<http://ponkrac.net/logika-ctyr-zivlu-z-pohledu-aristotela-psychologie-a-astrologie>)
- KONCEPTOVÁ ANALÝZA TVOŘIVÝCH ÚLOH JAKO NÁSTROJ UČITELSKÉ REFLEXE. [online]. [cit. 2015-02-14]. Dostupné z: http://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/files/2013/12/P_2010_3_4_04_Konceptov%C3%A1_27_46.pdf
- <https://artgirlstudio.files.wordpress.com/2013/03/flow-i8337-wtrmk-g.jpg>
- http://st.gdefon.ru/wallpapers_original/wallpapers/399078_art_voda_lyod_tekstura_2272x1704.jpg
- <http://www.cui.edu/academicprograms/undergraduate/art/index.aspx?id=24698>
- <http://rwhy16.deviantart.com/art/Water-Art-128099744>

- <http://soulellis.com/projects/waterworks/>
- <http://www.cui.edu/academicprograms/undergraduate/art/index.aspx?id=24698>
- <http://fineartamerica.com/featured/colors-of-the-wind-linda-sannuti.html>
- <http://fineartamerica.com/featured/colors-of-the-wind-linda-sannuti.html>
- <http://fineartamerica.com/featured/wild-as-the-wind-linda-sannuti.html>
- <http://jarelaircraftdesign.com/photo-gallery/videos>
- <http://pixgood.com/kinetic-wind-sculpture-plans.html>
- <https://www.youtube.com/watch?v=SoLiTSmNzs4>

8 Seznam příloh

8 .1 Přípravy na jednotlivé hodiny a reflektivní bilance z jednotlivých hodin

8.1.1 Příprava na hodinu, Voda

(Záměr, plán, motivace, příprava, realizace, reflexe)

Předmět: Výtvarná výchova

Ročník: 1. Třída ZŠ

Téma vyučovací hodiny: čtyři elementy, Voda

Cíl hodiny: Formou projektové metody propojit prvouku a výtvarnou výchovu, děti by měly možnost si na základě poznatků a vyvolaných emocí experimentovat s „vodními výtvarnými technikami“. Hlavní cíl je experiment, citový zážitek, uvědomění si přírodních jevů.

Pomůcky: Kartonové kartičky vel. A5-A6, A4, kapátka, houbičky, vodovky a jiné vodou ředitelné barvy, štětce, voda, rozprašovače

Díčí očekávané výstupy:

- žák si na základě popisu představuje a prožívá situaci
- žák se učí empatii, citlivosti
- žák si zkouší různé techniky a pomocí rytmizace stop na karton se snaží vyvolat určitý dojem
- žák si utváří postoje a obhajuje je

Mezipředmětové vztahy: výtvarná výchova, prvouka

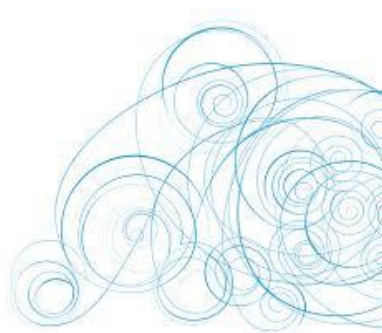
Časové rozvržení činností:

Začátek, motivace

Začátek hodiny bych uvedla v kruhu v zadní části učebny, kde je místo, a proto je pro takovou akci nejvhodnější. Povídání o elementech, zda si děti pod tím představí, na jaké čtyři základní prvky by zemi rozdělily ony. Poté si všichni zavřou oči a já jim budu vyprávět příběh kapky vody (Jsem velká a těžká a z ničeho nic začnu padat! Aaaaaaa! Letím! Nakonec se na zemi rozprsknu a jako drobná kapka steču společně s ostatními do většího proudu, razíme si cestu, až nakonec doputujeme do řeky. Tam se všechno mele. Řeka je divoká a rychlá. Po nějaké chvíli nastane klid. Je ticho a my se ocitli v klidném jezeře. Najednou začne být zima. Čím dál, tím větší. Brrrrrr! A všichni, tak jak jsme, zamrzáme. Stal se z nás jeden kus ledu. Ale teď to zase začíná šimrat a lochtat. Začíná svítit sluníčko a je teplo. Tak si zase hezky v klidu pluji v jezírku. Ale teď jsem nějaká lehčí a začínám se vznášet! A stoupám vzhůru. Jsem lehká, nadýchaná – stala se ze mě pára.) Děti otevřou oči.

Po vyprávění vysvětlím, co budou mít děti za úkol (že dostanou kartičky, na které si budou moci experimentovat, ale chci od nich 8 kartiček a jedno závěrečné dílko, pomůcky připravím před hodinou, aby měly co nejvíce času na práci). Po té jim ještě ukážu obrázky (na počítači), jak by to mohlo vypadat, a o jednotlivých ukázkách si zkusíme říct, jak na ně působí (tím si ověřím, zda žáci chápou, co bude jejich cílem)

Následuje vysvětlení experimentálního počínání, co všechno lze.- Na tabuli napíšu, jaké fáze by měly děti ztvárnit (déšť, řeka, jezero, led, pára) a tři kartičky nechám pro volnou tvorbu. (větší řízení hodiny vzhledem k věku dětí, aby se měly čeho chytit, ale je možné po domluvě změnit). Reguluji čas, aby se děti nezasekly na jedné kartičce. Na jednotlivé kartičky si mohou zkoušet různé stavy vody z vyprávění (jak nakreslit dopadání kapky na zem, rychlost řeky, vypařování vody, (zdánlivě) klidná hladina jezera). A nechávám prostor pro dotazy a samotnou tvorbu. (25 minut)

V této fázi obcházím jednotlivce a snažím se v nich při jejich zkoušení vyvolat nové nápady a myšlenky. Během samotné tvorby se dětí ptám, co malují, čím se jim pracuje nejlépe a proč? Nakonec by měly vytvořit jedno finální dílko (každý sám za sebe), které bude ztvárňovat podobu vody, která je pro ně nejpříjemnější, nejlépe se jim zpracovávala, líbila se jim v představě...Nakonec se práce mohou rozložit na zem a žáci mohou hádat, co který výtvar značí. Jestli práce ve spolužácích vyvolává stejný dojem jako v něm samotném.

Ukončení hodiny

na závěr hodiny se sejdeme všichni zase v kruhu. Každý bude mít příležitost se k akci vyjádřit (pokusím se, aby se vyjádřili všichni) co se jim líbilo a proč? Zde nechávám prostor pro reflektivní dialog (připravené otázky a improvizace v závislosti na výsledných pracích):

- *Vzpomenete si, jak jsem vám na začátku hodiny vyprávěla příběh kapky vody?*

- *Chtěli byste být takovou kapkou? A proč?*
- *A kde by se vám jako kapičky nejvíce líbilo? (v řece, v rybníku, jako pára)*

(10 min)

Úklid třídy

Reflexe: ze dne vyučované hodiny (v DP jako příloha)

Na začátku hodiny jsem se představila, protože ve třídě jsou děti, které neznám a ony neznají mě. Seznámila jsem je s tím, jak hodina bude probíhat a vyzvala jsem je, aby se přemístili do zadní části třídy, kde je koberec a kde se měla uskutečnit ledolamka/začáteční aktivita. Asi největší problém bylo vždy děti usměrnit a zklidnit, aby byl schopné koncentrace. Když jsem jim převyprávěla příběh kapky a chtěla ho s nimi zopakovat a rozebrat, tak nastal problém, že některé děti buď mluvily zcela mimo, nebo vůbec. Až na pár výjimek, které se zapojily a jejich názory byly až překvapivě vyspělé.

1. myslím, že hodina byla vymyšlena docela hezky, ale bohužel realita byla jinde.

Když jsem si připravovala věci na vyučování, nemohla jsem nikde sehnat dostatečné množství malých lahviček s rozprašovačem, ale napadlo mě, že děti by mohly na papír stříkat štětcem (přejetím prstu po obarvených štětinách). Tím začal jeden, pro mě nepředvídatelný, problém. Nejprve jsem jim ukázala práci s kapátkem, ta se hned stala hitparádou a až po chvíli, když jsem jim ukázala stříkáním pomocí štětce, tak to byl figl číslo dvě. Přitom jsem se jich před samotnou tvorbou ptala, jestli už pracovali s rozpíjením barev, se zapouštěním do mokrého papíru, s plochou a linkou a prý všechno dělaly. Problém možná bude trochu v tom, že poznatky neumí pohotově v dané situaci použít. Když jsem dětem říkala, ať si zkouší a experimentují, tak mi někteří asi nepochopili. Pořád se ptaly, zda to dělají dobře, jestli to může být tak nebo onak. Pořád jsem jim musela připomínat, jaké techniky mohou použít (obtiskování houbičkou, stříkání, kapání, rozpíjení barviček, zapouštění do sebe). To mi pak paní třídní učitelka „vytkla“, že děti asi kolikrát ani nechápaly, co po nich přesně chci. Že nemají tolik zkušeností s technikami. To jsem ale bohužel nevěděla. Na druhou stranu jsem si po hodině šáhla do svědomí a uvědomila jsem

si, že jsem po prvňáčích chtěla výtvar abstraktní malby, což je pro ně asi dost nepochopitelný...I z toho, jak se pořád ptaly, jestli můžou udělat v moři ponorku. ☺ Další mojí chybou bylo i kladení otázek a definování cílů. Jednak jsem zvyklá na komunikaci se staršími dětmi, které už mají zkušenost a bohatší slovní zásobu. Jako vychovatelka už jsem si s nimi našla nějaký společný jazyk, ale přesto tam byly i děti, které neznám. Jednak celá diplomka pro mě byla výzvou, abych si nastudovala možnosti a přístupy s mladšími dětmi (a tím si rozšířila obzory)

2. přetáhly jsme, děti nestíhaly.

Další negativum celé akce bylo, když jsem koukala, že 25 minut na zadanou práci nestačí. Vzhledem k tomu, že některé děti znám z družiny jako vychovatelka, tak jsem je asi přecenila a hodinu si značně před samotným začátkem zidealizovala. Tedy jsem děti ke konci trochu popoháněla a v podstatě nikdo z nich celý úkol nestihl celý. Tedy jsem je nechala, ať dodělají, co mají rozděláno a z časových důvodů práci utnula. Co stihli, to stihli. Je to aspoň ponaučení do příště. Jak už jsem zmínila dříve, děti znám jako vychovatelka ze školní družiny, ale jejich práci a zkušenosti příliš ne. V družině spíše vyrábíme z papíru. Negativní dopad časového presu byl, že jsme závěrečnou reflexi moc nestíhali. Ani s pracemi dětí, protože barvy nestihly zaschnout. Proto zkusím dát k vybraným dílkům rychlou reflexi na začátku další hodiny. I když to bude interpretace s odstupem, doufám, že přinese své ovoce.

3. hezké bylo povídání k obrázkům – ukázkám

Na začátku hodiny, když jsme si ukazovali, jak to asi může vypadat (ukázky viz výše v přípravě), tak mě překvapily reakce dětí, co všechno v obrázcích viděli. Ale měla jsem radost, že to v ni ch vyvolává jisté asociace a dokážou si v tom něco představit. Např. že v tom někdo viděl déšť, jiný vypařování vody, mlhu. V dalším obrázku jeden viděl řeku, jiný moře, jiný vlnky na jezeře. Možná jsem jim měla nechat ukázky pro inspiraci puštěné celou hodinu.

4. děti zlobily

Vzhledem k tomu, že znám některé jedince ze třídy, tak jsem se jejich roztěkaností a zlobené bála nejvíc. Jako jejich vychovatelka jsem navíc s nimi zvyklá mluvit trochu

volněji, ale v hodině jsem se snažila mít roli paní učitelky. Ale myslím, že chvílemi bylo vidět, že chování žáků je více bezprostřední (neustále za mnou chodily a objímaly mě, pořád si chtěly povídat, začaly si hrát). Na druhou stranu, když se bavím s paní třídní učitelkou, tak prý je to normální chování. Někteří jsou neustále roztěkaní, nedělají, co mají, trucují, nebo se zaseknou u vodních hrátek v umyvadle ☺ Což pak brzdí samotný vývoj hodiny, ostatní spolužáky a výsledek bývá neúměrný k času. Chvílemi se do toho vložila i paní učitelka, když některé žáky napomínala.

5. hezké bylo použití více barev, než jen modré. Jedna holčička to zdůvodnila, že když je i voda barevná, že to pak všechno dává smysl. Že ani svět není pouze modrý. A na otázku proč by chtěli být kapkou vody, tak proto, že mohou cestovat a zažít spoustu dobrodružství, co nikdo jiný nezažije. (viz reflektivní dialog)

Závěrem

Po výuce jsem na svou hodinu koukala celkem negativně, že se mi nepodařilo splnit zadaná kritéria a dosáhnout výsledku. Na druhou stranu se mám od čeho odrazit a už vím, na co si dát pozor, že si mám dopředu vymyslet otázky tak, aby je děti pochopily. Když jsem se po výtvarné výchově podívala na vzniklé práce, některé výsledky mě mile překvapily. S paní učitelkou jsme se shodly na tom, že dětem zadám příště méně práce a dám jasně najevo, co je výsledkem, nebo se k tomu společně dobereme.

Když jsme skončili hodinu, tak jsem si balila věci a paní učitelka navázala na ou hodinu v hodině prvouky. –Proč je pro nás voda důležitá a zda se objevuje v našem těle a v jakém množství. Odkud/z čeho mohou lidé vodu získávat do svého těla?

8.1.2 Příprava na hodinu, Vzduch

Předmět: Výtvarná výchova

Ročník: 1. ročník, ZŠ

Téma vyučovací hodiny: čtyři elementy, Vítr

Cíl hodiny: Žáci vytvoří funkční objekt, který bude zpodobňovat jejich prožitek/představu.

Pomůcky: pastelky, fixy, drátek, ramínko na šaty, papírky (10,5 x 14,5 cm)

Dílčí očekávané výstupy:

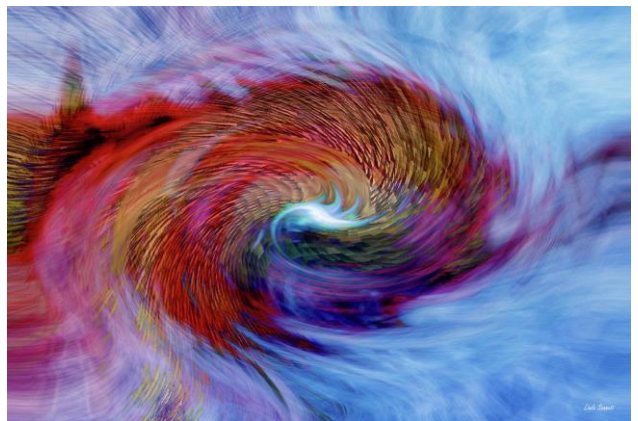
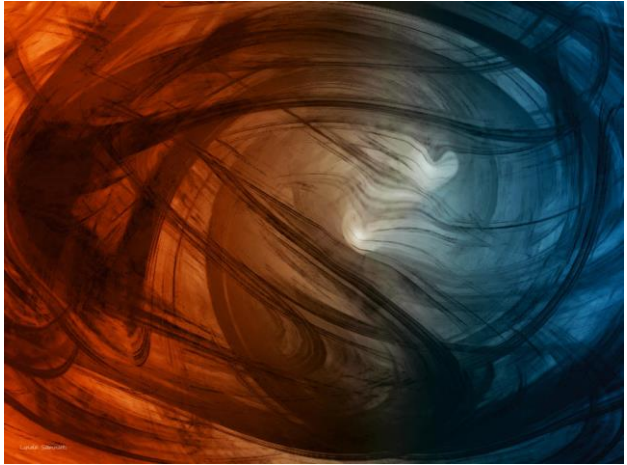
- žák dokáže interpretovat sluchové vjemy
- žák vizuálně zpracovává zvukové podněty
- vytváří dílčí objekty a následně z nich skládá jeden celek
- žák interpretuje své dílo

Mezipředmětové vztahy: výtvarná výchova, prvouka, pracovní činnosti, fyzika

Časové rozvržení činností:

Začátek, motivace (10 min)

(Rychlá reflexe k několika zajímavějším dílkům z minulé hodiny.) Začátek hodiny bychom začali v zadní části třídy na koberci, kde si sednou děti do kruhu a zavrou oči. Já budu vytvářet různé zvuky, které jim mohou evokovat různé druhy větru (hurikán pomocí plechu, ševlení pomocí šustění igelitového pytlíku, jemný vánek, prudký vítr, ...) Při vytváření zvuků možná děti ucítí i vánek na tváři (zapojení dalšího smyslu). Po té si zkusíme jednotlivé zvuky pojmenovat a nechám děti se vyjádřit. Kladu otázky typu: *jaký může být vítr? (prudký, jemný, teplý, studený) Jak by jednotlivé stavy zpodobnily? (studený vítr modře, zeleně, fialově, teplý žlutě, červeně, oranžově, prudký velkými vlnovkami, mírný jemnějšími vlnovkami atp.)* Pak se zeptám, zda umí vyrobit větrník. Kdo ne, tak si ho zkusíme v rychlosti sestavit (mám připravené papíry). Ještě když sedíme v kruhu, tak dětem ukážu nějaké instalace, které reagují na vítr. A ukážu jim větrník, co jsem vyrobila já (popř. celý mini objekt), aby měly jasnou představu, co asi tak zhruba budeme vytvářet.

Realizace (25 min)

Poté na prázdnou lavici rozložím materiál (folie a papíry různých barev a velikostí připravené pro výrobu větrníku). Děti mají za úkol pomocí linek vytvořit různé druhy větru a později je složit do větrníku. Mohou si vybrat mezi plastovou verzí nebo papírovou. Obě možnosti mohou ve výsledku skombinovat a v instalaci se mohou objevit oba materiály. Takových vytvoří několik a až budou mít potřebný počet, tak si vytvoří vlastní „hračku pro Větr“. Ujistuji se, že děti ví, co mají dělat a nabízím, že se mohou kdykoli ptát, kdyby jim nebylo něco jasné. Nechám děti samostatně tvořit a v závěru tvorby jim pomáhám s instalací

Ukončení hodiny (10 min)

Na závěr hodiny se opět sejdeme na koberci v kruhu a povídáme si o svých výtvorech. Jako v minulé hodině zde nechám prostor pro reflektivní dialog.

- Byl pro vás úkol obtížný? (A proč?)
Pro ty, kteří větrník nikdy nevyráběli, tak byl úkol náročný a hůř pochopitelné seskládání.
- Jste spokojeni s výsledkem? (A proč?)
- *S jakým materiálem se vám pracovalo lépe? (A proč?)*
Až na výjimky, tak se většinou dobře pracovalo s křídami, protože mají hezké odstíny a dají se rozmazávat a vytvářet tak jemné přechody, odstíny a různé efekty (bez větší námahy)
- *Jaká část hodiny pro vás byla příjemnější? -kreslicí nebo vyráběcí? (A proč?)*
Jednoznačně kreslicí. Výroba byla náročnější, ale přesto někteří žáci se zaujetím přihlíželi, jak pomáhám jejich spolužákům s výrobou a pak se snažili co největší část práce vytvořit sami.

Úklid třídy

Reflexe (s několikadenním odstupem)

Na hodinu jsem šla, myslím, dobře připravená. Sice jsem doma zapoměla papíry, ze kterých měly děti tvořit, ale nakonec situaci zachránila paní učitelka. Po první hodině

projektu jsem si říkala, že s dětmi udělám něco jednoduššího, co budou určitě znát. Na začátek jsme si dali krátkou reflexi k předchozí hodině. Bohužel chyběla jedna holčička, která minule měla docela zajímavé povídání. Ale i s odstupem si vzpomněly, co jsme dělali předchozí hodinu a jejich reakce byly kolikrát nečekané a vyspělé. Ukázala jsem jim jejich výtvary z předchozí hodiny a chvíli jsme si o nic povídali. Ptala jsem se autorů, co to mělo být a co v tom vidí ostatní. Sice jsem je musela hodně usměřňovat a nabádat, jak o věci mají přemýšlet, ale na druhou stranu jde o 1. třídu a tedy myslím, že výsledek byl docela obstojný (viz předchozí reflexe). Pak následovalo malé povídání o vzduchu a větru a audio ukázka a co si děti představily pod jednotlivými zvuky. Při mém vytváření zvuků některé děti reagovaly velmi expresně. Dramatizovaly své dojmy a představy: jedna žákyně se chytila za srdce a povytáhla obočí, jako by viděla tornádo, co se na ní žene, jiný chlapec si zakrýval hlavu, jako by stál v silném větru atp. Celkově si atmosféru užívaly. Jak je vnímají. Se zavřenýma očima poslouchaly můj komentář a zvuky, které měly symbolizovat nějaké stavy větru.

Když jsem poslouchala nahrávku (abych si snáze připomněla hodinu a odpovědi dětí), tak jsem si všimla, že hodně času mi zabírá neustálé napomínání dětí. Některé znám z odpolední družiny, tak mě to nepřekvapuje, ale zaujmout je a přimět k nějakému výsledku stojí hodně úsilí a času.

Po úvodní ledolamce se žáci přesunuli do lavic, dostali papíry, ze kterých pak vyráběli malé větrníky. S paní učitelkou jsme jim několikrát vysvětlovaly, jak se z obdélníku udělá čtverec a jak se papír má následně nastříhat, aby se z něj složil větrník. Často mě překvapuje, že děti nedokážou používat již nabitě znalosti. Ve většině dětí panuje jakási nejistota, že to, co udělaly je špatně a neustále se mě chodí několikrát ptát, zda to dělají dobře. Techniku jsem je nechala zvolit samotné (suchá technika, kresba: pastelky, voskovky, suché křídly, fixy). Suché křídly jsem přinesla já, aby si děti tuto techniku vyzkoušely. Navíc křídly mají krásně zářivé odstíny, barvy a je jednoduchá na zpracování. Pro jistotu jsem jim ještě ukázala, jak se s nimi dá pracovat. Mile mě pak překvapilo, když někteří žáci kombinovali jednotlivé techniky. Pak nastala fáze, kdy se z papíru měl složit samotný větrník. Zde jsem dětem hodně pomáhala. Některé děti stihly pokreslit více papírků, ze kterých se pak vyráběly větrníčky. Některé sotva stihly jeden. Většina zvolila techniku suchých pastelů, se kterou se většině prý pracovalo velmi dobře. Bohužel celý

úkol nevyšel dle mých představ, s dětmi jsme stihli každému sestavit jeden větrník, ale už se nestihla výroba celé instalace, nebo objekt každého žáka zvlášť.

Už z počáteční aktivity, kde děti jmenovaly jako druhy větru především hurikány a bouře, tak se to projevilo i v jejich pracích. Na otázku Co je tohle za vítr? Odpovídaly mi, že je to písečná bouře, nebo hurikán, vítr před bouřkou. Když jsem se ptala, proč je ten vítr růžový/hnědý aj., tak odpovídaly (podle situace), že je to již zmíněná písečná bouře, nebo že je to zvířený prach. Samozřejmě se také objevily reakce typu „Já nevím.“ Nebo se narychlo snažili něco vymyslet.

Na konci hodiny bývá těžké se s dětmi ještě o něčem bavit, protože už jsou roztěkané, těší se na přestávku, mají za sebou úvodní aktivitu a samotnou práci. Proto bývá těžké je na konci hodiny ještě usměrnit k přemýšlení o svém výtvoru. Většina stihla jen jeden, někteří žádný.

Proto jsem se snažila si o pracích povídat během jejich tvorby. Když kreslily, tak proč je to takhle barevné, nebo co má nějaká část znamenat. Bohužel výsledek moc nevyšel, ale myslím, že postup, zaujetí a prožití úkolu proběhlo. Otázka je, co je důležitější.

Děti mi popisovaly, že kreslí tornáda, písečné bouře, popisovaly mi, jak se žene vítr pouští. Nebo jak vypadá tornádo nad oceánem.

Asi polovinu třídy mívám v družině, a proto mě potěšilo, že je úkol zaujal natolik, že si větrník chtěly vyrobit (a pokreslit křídami) ještě jednou po výuce.

8.1.3 Příprava na hodinu, Země

Předmět: Výtvarná výchova

Ročník: 1. ročník, ZŠ

Téma vyučovací hodiny: čtyři elementy, Země

Cíl hodiny: Žáci si vyzkouší modelování, tvarování, popř. odlévání sádrou. Cílem bude vytvoření vlastního objektu.

Pomůcky: modelína, sádra, tvarovací hmota (DAS)

Dílčí očekávané výstupy:

- žák dokáže vyjádřit (popsat, pojmenovat, jakkoli ztvárnit) své představy
- žák vytváří model/formu a následně tvoří finální verzi podle něj/ní
- žák interpretuje svůj výsledek, způsob práce, obhajuje volbu materiálu

Začátek, motivace (10 min)

Hodinu již jako tradičně začneme v zadní části třídy na koberci. Připravím různé hudební nástroje. Instruuji žáky, aby si zavřeli oči a pokoušeli se vytvářet zvuky, jaké asi mohly být slyšet v návaznosti na mé vyprávění. A já vyprávím příběh země a společně s žáky se snažím hrát na nějaký hudební nástroj. Příběh země zní asi takto: Nejprve jsme jedna velká součást (jednoduchý rytmus třeba jako tlukot srdce) a začínáme se třást a třese se čím dál víc (změna rytmu v rychlejší). Najednou nás to roztrhlo a z nás se staly světadíly (jedna rána a ticho). Nějaká síla nás trhá, jiná síla nás zvedá do výšky. Vytváří se z nás propasti a hory (různé rytmy, rychlé, pomalé, střídání). A v dálce něco burácí (zrychlující se rytmus) a bouchla sopka (třesk). Valí se láva a všechno pohlcuje, spaluje a zalévá. (ticho) Snažím se určovat rytmus, ale nechávám i děti, když samy přijdou s nějakou inovací.

Realizace (25 min)

Děti mají za úkol si vzít kus modelíny a zkoušet si s ní pracovat: tvarovat, tisknout do ní předměty. Po té dostanou kus schnoucí hmoty, ze které mohou vytvářet něco nového, nebo mohou využít modelínu jako formu. K dispozici bude i sádra na odlévání. Nechávám děti samostatně tvořit na téma země. Z předchozí ledolamky by měli vědět, co si pod tím pojmem představit, co všechno to může být. Popř. pomáhám k odstranění technických potíží. Otázky ohledně výsledné podoby nechávám čistě na nich. Výtvořky si vybírám.

Ukončení hodiny (10 min)

Na závěr hodiny se opět sejdeme na koberci v kruhu a povídáme si o svých výtvořech. Jako v minulé hodině zde nechám prostor pro reflektivní dialog.

- Bavilo vás vytvářet něco vlastního nebo radši jen obtiskávat? (proč?)
- Pracovalo se vám dobře s materiálem, nebo byste raději malovali/kreslili?
- Dělal vám práce s modelínou/hmotou problémy?

Úklid třídy

Reflexe (s několkadenním odstupem)

Jak už bývá zvykem, do hodiny jsem si přinesla potřebný materiál a ještě před výukou jsem si vše připravila. Paní učitelka mi pomohla sehnat další hudební nástroje, aby se dostalo na každého žáka. Jediné, co mě překvapilo už při příchodu do třídy, že jsou zde i děti z jiných tříd. Byly chřipkové prázdniny. Tedy asi polovina třídy vůbec netušila, co ve VV děláme, jak hodina probíhá a co nás čeká. Ale jak se ukázalo, tak to nebyl příliš velký problém a děti krásně spolupracovaly. Další zádrhel bylo mé nachlazení, kdy jsem se necítila úplně ve své kůži.

Na začátek hodiny jsme se přesunuli z lavic opět do části třídy s kobercem. Stoupli jsme si do kruhu, a jak děti uviděly hudební nástroje, přestaly poslouchat a začaly si s nimi hrát. Jak už jsem psala dříve, nejvíce času jsem strávila usměřováním. Je sice hezké vidět děti nadšené a natěšené, ale stojí mě hodně energie je pořád hlídat. Když se žáci zklidnili, tak jsme si povídali o zemi. Co to vlastně je? Co si pod tím představí? Jestli to mohou být skály, hory, propasti, nebo třeba zkamenělí živočichové? Děti nadšeně odpovídaly, co všechno to

může být, pak dodávaly, že to může být třeba sopka, láva (to je země s ohněm), bahno (to je voda se zemí).

Pak si každý vzal nějaký hudební nástroj a já jsem začala a povídám, že jsem jeden velký kus země a kolem mě jsou jen oceány, ale najednou se začnu trhat a BUM! Roztrhla jsem se na jednotlivé světadíly (podle vyprávění bubnuji do bubínku a měním rychlost a intenzitu bubnování). Vyzívám děti, aby se přidávaly, a povídám dál o tom, že se země začíná hýbat a vrásnit a tak vznikají kopce, pohoří a hory, ale také propasti. Děti bubnují podle sebe a vzniká tak jeden velký chaos (což vlastně vůbec nevadilo). Pak děti začaly zrychlovat a gradovat rytmus a tak jsem jim podřídila i vyprávění: a teď vzniká celé pohoří a támhle bouchla sopka a utvořila se propast a kolem se valí láva. Což si děti náramně užívaly. Ale po téhle ledolamce byly děsně rozjivené a trvalo dlouho, než se zas posadily do lavic a poslouchaly, co mají za úkol.

Teď tedy následuje samotný úkol. Děti si vzaly vlastní modelínu a pustily se do práce. Kdo neměl, tomu jsem ji půjčila. Když si dohrály, dostaly kus hmoty pro výsledek. Na práci se sádrou se vůbec nedostalo, což mě docela mrzelo. Na samotný úkol bylo poměrně málo času. Tedy výsledek ani nestihl zaschnout, a aby jej děti nabarvily. A to jsem pro úkol záměrně zvolila DAS hmotu, která je světlá a tedy by se dobře pomalovala, rychle schne a nepotřebuje vypálit.

Protože jsem chtěla, aby děti pracovaly co nejvíce samy, tak když se přišly zeptat, jestli to mají dobře, tak jsem říkala, že ano a ať zkusí pracovat dál. Když ode mě nedostaly dostatečně uspokojivou odpověď, tak šly za paní učitelkou třídní, která se hodin účastnila a odpověděla jim za mě. Nebo jim trochu pomohla. Během hodiny za mnou děti chodily a ukazovaly mi svá dílka a popisovaly mi, co která část je, nebo kde takovou skálu/horu viděl. Když měli všichni hotovo a sklizeno, tak jsme šli opět dozadu a já jim dala několik otázek (viz příprava).

- *Bavilo vás vytvářet něco vlastního nebo radši jen obtiskávat? (proč?)*

Vzhledem k tomu, že ač jsem děti upozorňovala, že mohou do hmoty také rýpat, obtiskávat a jinak s ní pracovat, přesto většina volila tvarování - modelování. Když pracovaly s modelínou, tak braly v úvahu některé děti i barvy, nebo kombinovaly DAS hmotu s modelínou.

- *Pracovalo se vám dobře s materiálem, nebo byste raději malovali/kreslili?*
Jak komu, většinou problém nebyl, někomu jen vadilo, že má mastné nebo špinavé ruce. Ale jinak děti práce s modelínou bavila a bylo jim líto, že nebylo dost času na pomalování jednotlivých sošek. Takže možná nějaká část s barvami přeci jen chyběla
- *Dělala vám práce s modelínou/hmotou problémy? Co bylo největším problémem?*
Z počátku prý dělala problémy modelína, že je příliš tvrdá, ale po rozpracování už bylo vše bez problému. Největší problém byl asi nedostatek času na řádné zpracování. Nebo nepochopení úkolu. Pro děti z jiných tříd rozdílnost hodiny, že nevěděly, co je čeká.

8.1.4 Příprava na hodinu, Oheň

Předmět: Výtvarná výchova

Ročník: 1. ročník, ZŠ

Téma vyučovací hodiny: čtyři elementy, Oheň

Cíl hodiny: Žák se učí pracovat s různými materiály (plast, folie), tvarovat je podle své představy a kombinovat barvy (žlutá, modrá, červená, oranžová, modrá). Výsledkem má být

Pomůcky: modelína, sádra, tvarovací hmota

Dílní očekávané úkoly:

- žák své představy dokáže popsat a vyjádřit (pohybem)
- žák pracuje s umělými materiály, tvaruje je, vytváří objekt
- žák si uvědomuje možnost kombinace (míchání) barev
- žák dokáže interpretovat smysl a podobu svého výtvoru

Mezipředmětové vztahy: výtvarná výchova, prvouka, pracovní činnosti, fyzika, dramatická výchova

Časové rozvržení činností:

Začátek, motivace (10 min)

Začátek hodiny se opět bude odehrávat v zadní části třídy, kde je koberec. Až si stoupneme všichni do kruhu, tak budu dětem dávat otázky: Co nám dává oheň? (světlo, teplo) Jakou podobu může mít oheň? / Co všechno je oheň? (svíčka, požár, táborák, sirka) Následně s dětmi jednotlivé druhy předvádíme. Ukazuji žákům, jak to vypadá, když se zapálí sirka: rozhodím ruce a nohy (vzplanutí), pak si poklidně stoupnu a předvádím klidný plamínek sirky a pak si sednu do dřepu (vyhořelá sirka). Pak dám prostor dětem, aby si vyzkoušely něco předvést.

Realizace (25 min)

Pak si děti sednou do lavic a já jim rozdám obdélník průhledné fólie. Žákům sdělím, že budeme vytvářet stínítko na oheň nebo také domeček pro oheň. Nejprve mají za úkol vymyslet, jaký tvar bude mít jejich stínítko. Pak vysvětluji, co bude jejich úkolem. Pomocí barevných fólií, které dávám přes sebe, vytvářím barevné přechody a vysvětluji, že průhlednou část můžeme rozstříhat a vytvarovat a pak ji polepíme těmi barevnými. Pak jsem obešla každého žáka a slepila, nebo secvakla jsem průhlednou fólii do požadovaného tvaru a tento tvar pak žáci rozstříhávali a polepovali. Po té paní učitelka zapálila několik svíček, aby si děti mohly vyzkoušet, jak bude jejich výsledek vypadat a jak oheň/světlo s průhlednými fóliemi „pracuje“. Fólie a veškerý materiál měli připravené.

Ukončení hodiny (10 min)

Když měli všichni hotovo a uklizeno. Tak jsme si opět stoupli do kruhu vzadu v třídě. Na závěr hodiny se jich zeptám, jestli ví, jak se vodě, ohni, vzduchu a zemi dohromady říká (živly). Na závěr položím ještě několik otázek. Nejprve se zeptám, co má jejich dílko představovat.

Úklid třídy

Reflexe

Na to, že jsem dlouhou dobu nevěděla, jak mám téma s dětmi realizovat, tak mám z hodiny nakonec dobrý pocit. Na začátek jsme si podle plánu všichni stoupli do kruhu a já jsem se děti začala ptát: Co myslíte, že nás dnes čeká za téma? Děti zkoušely hádat a nakonec uhodly, že to bude oheň. Ptala jsme se, jestli by dokázaly nějak pojmenovat tyto 4 síly: voda, vzduch, země a oheň. Žáci vykřikovali, že to jsou čtyři elementy/živly a oheň je poslední z elementů. Pak jsem se ptala, co nám dává oheň? – Světlo, teplo, energii. K čemu je oheň dobrý? – Můžeme se u něj ohřát, můžeme něco spálit, můžeme uvařit, máme z něj elektřinu, atd. Dál jsme se děti ptala, jestli je oheň pouze dobrý, nebo jestli má i špatné vlastnosti: tak že nás může popálit, může nám shořet dům, les, ...

Zase začínám já a předvádím dětem plamen svíčky (stojím rovně, ruce mám nad hlavou spojené a lehce s nimi pohybuji do stran-jako plamen svíčky) a své konání popisuji: jsem svíčka a můj plamínek se lehce kolísá ve vzduchu. Pak jednotliví žáci předvádí druhy ohně: ohňostroj (vyskakujeme a rozhazujeme rukama – jeden začne a řekne, co předvádí a ostatní po něm opakujeme), jiný žák navrhl, že je hořící papír-zazmítá se a sedne si do dřepu. Všichni pohyby opakujeme. Další předvádí klidný plamínek svíčky. Na závěr úvodní aktivity jsem „vzplála“ a přehodila jsem plamen i na holčičku vedle mě. Takhle jsme udělali závěrečný požár. Ukázali jsme si, jak se může oheň šířit.

Faktem je, že někteří žáci jsou úplně mimo, takže kromě smysluplných odpovědí mi odpovídali zcela scestně (např. na otázku, co nám dává oheň, mi odpověděla jedna holčička: ovce). Jen chci říct, že někteří tak narušovali strukturu hodiny.

Po úvodní aktivitě jsme se přesunuli zpět do lavic. Pro každého žáka jsem měla připravený kus pevné, ale snadno tvarovatelné fólie, nechala jsem je, ať si trochu pohrají, vymyslí si nějaký tvar a pak jsme jim je s paní učitelkou pomocí sešíváček pomohli dát dohromady (válec, kužel, ...). Poté jsem jim ukázala, jak se dají fólie překrývat a že tím mohou vznikat různé zajímavé efekty. Nebo že mohou tvar z pevné fólie ještě rozstříhat a vytvarovat podle svých představ a ukázala jsem jim to na příkladu. Zbytek hodiny byl jen na nich, jak si s úkolem poradí. Během jejich práce jsem je obcházela, reflektovali jsme samotnou tvorbu a různé možnosti zpracování. Tak vznikalo stínítko na svíčku a světlo svíčky tak zvýrazní barevnost a překrývání fólií. Mezitím připravila paní učitelka čajové svíčky, a

když měl někdo z žáků hotovo, tak si mohl vyzkoušet, jak to bude vypadat. Když děti viděly, co to vytváří za efekty, tak se některé vrátily zpět do lavice a ještě své dílko doplnily o další kusy barevné fólie. Z toho měly děti radost, protože vyrobily něco, co si mohou vzít domů a je to „užitečné“.

Když měli všichni hotovo a uklizeno, jakože tentokrát jsme stíhali bez problémů, šli jsme opět na koberec, kde jsme si stoupli všichni do kruhu. Následovala reflexe. Všichni si vzali svůj výtvar a chtěla jsem, aby každý o něm dokázal říct alespoň něco. Nebo aspoň když měl někdo odlišný výtvar než ostatní, tak jestli by dokázal vysvětlit, co to je, nebo proč právě takhle. Někteří přiznali, že pracovali čistě intuitivně. Ale někteří si svou práci dokázali obhájit. Vesměs to byli ti, co se i do předchozích hodin zapojovali aktivně. Například jeden žák například svou práci okomentoval, že je to plamen svíčky, dole je modrá, tak jako je plamen modrý u knotu svíčky, pak žlutá a jako poslední je oranžová. Tak, jak můžeme vidět u svíčky. Zprv mě překvapilo, jak si žák dokáže všimnout a postavit své vyjádření na skutečnosti. Jiná žákyně zas povídala, že její práce má symbolizovat plameny, proto stínítko nahoře rozstříhala, aby to vypadalo jako plameny, zvolila i rotační tvar, který má také představovat pohyby plamenů.

Na závěr jsem jim řekla, co budeme dělat příště, aby se na to připravili. Řekla jsem jim, že se rozdělí do skupin podle žvlů, co je nejvíce bavilo a co se jim nejlépe zpracovávalo. A že budou dělat jednu velkou práci. Zopakovali jsme si, co jsme si řekli o ohni a děti ještě přidávali, že oheň může být také pták Ohnivák, sopka, láva, ohňostroj. Pak jsem se jich ptala, jestli uhodnou, o čem se to říká, že je dobrý sluha, ale špatný pán. Tak odpověděly, že oheň. Dál jsem se ptala, jestli to dokážou vysvětlit. Tak správně reagovali, že je dobrý, protože máme z něj teplo, energii, světlo, ale že je špatný, protože nám může škodit, jako třeba když nám shoří dům. Závěrem jsem se ještě ptala, zda je napadá něco dalšího, co by mohlo být živlem, kromě těchto tří, tak ještě padly návrhy kov a dřevo.

Z této poslední hodiny jsem měla velkou radost. Děti pracovaly bez větších problémů, vše se stihlo a vznikly zajímavé výtvary a ještě zajímavější reakce, odpovědi a zpětná vazba. Povídání o čtyřech živlech jsem nakonec provedla s dětmi už na začátku, abychom si vše ucelily, kdyby na závěr nebyl čas. Překvapilo mě, že děti pojem znají, dokáží je všechny vyjmenovat, navrhnout další suroviny, které jsou důležité.

Na druhou stranu, ve třídě jsou děti, které reagují úplně mimo, jak už jsem zmínila výše. To se pak podepisuje na jejich práci a výsledku. Buď absolutně netuší, co po nich chci, neb zdržují celou třídu svou nepřipraveností. Jsou to poměrně náročné okamžiky, které mě jako učitelku obíraly o čas a braly mi energii.

Tato hodina byla vygradování společných hodin. Nejprve si prošly mým povídáním, představou a popsáním, poté následovalo mé povídání, představa a vlastní interpretace dojmů. Další hodinu už sami tvořili zvuky (v předchozí je jen poslouchali) a své počínání komentovali. Při naší společné hodině své představy dramatizovali, komentovali, reagovali. Snažila jsem se je provést tímhle vývojem, aby byli schopni se i aktivně zapojit, přemýšlet o svých představách, popustit uzdu fantazii.

8.1.5 Příprava na hodinu, 4 živly, společný projekt

(Záměr, plán, motivace, příprava, realizace, reflexe)

Předmět: Výtvarná výchova

Ročník: 1. Třída ZŠ

Téma vyučovací hodiny: čtyři elementy, Voda

Cíl hodiny: Formou projektové metody propojit prvouku a výtvarnou výchovu, děti by měly možnost si na základě poznatků a vyvolaných emocí experimentovat s „vodními výtvarnými technikami“. Hlavní cíl je experiment, citový zážitek, uvědomění si přírodních jevů.

Pomůcky: Kartonové kartičky vel. A5-A6, A4, kapátka, houbičky, vodovky a jiné vodou ředitelné barvy, štětce, voda, rozprašovače

Dílčí očekávané výstupy:

- žák dokáže použít nabyté zkušenosti – vlastní začáteční aktivita
- žák pracuje ve skupině na společném projektu
- žák si utváří postoje a obhajuje je (ve skupině)

Mezipředmětové vztahy: výtvarná výchova, prvouka

Časové rozvržení činností:

Začátek, motivace (5 min)

Na začátek si zopakujeme, co to jsou 4 živly a děti se rozdělí do skupin podle jednotlivých elementů. Tedy vzniknou čtyři skupiny. Každá skupina předvede svůj živel pomocí začáteční aktivity, tak jako jsme to dělali do teď (dramatizace, hudební nástroje, povídání, ...). Tak předvedou, co bude výsledek, nebo co si představují pod svým živlem. Po té dostanou materiály podle svého elementu: voda bude pracovat vodovkami nebo jinými barvami, vodou, štětcem, vítr se pokusí o sestavení větrníku, země bude modelovat a oheň bude pracovat s fóliemi a jejich barevnými průniky.

Realizace (30 min)

Děti pracují samostatně ve skupinách. Já je obcházím a konzultuji s nimi jednotlivé kroky. Pomáhám jim v dalších krocích, snažím se je inspirovat jak pokračovat. Snažím se jim také poradit po technické a technologické stránce.

Děti tvoří na zemi v zadní části třídy, kde je dost prostoru pro všechny.

Ukončení hodiny (10 min)

Závěr hodiny zkusíme zrealizovat v podobě rituálu, kdy spojíme všechny elementy dohromady-postupně, podle toho, co děti považují za nejdůležitější. Tak dokončíme náš společný projekt.

Reflexe

Na začátek reflexe bych řekla, že závěrečnou hodinu jsme měla v plánu nechat jako otevřenou, samostatnou pro děti. Vyučovací jednotka byla jedna velká improvizace, proto i příprava je velmi krátká. Sama jsem byla zvědavá, jak děti hodinu pojmu a jaký bude výsledek.

Na začátek jsme si zopakovali, co víme o živlech, pak přišlo na rozřazení do skupin podle elementů. Snažila jsem se, aby děti utvořily všechny čtyři skupiny. To se bohužel

nepovedlo, protože nikdo nechtěl zastupovat vzduch. Když byly děti rozřazené do skupin, tak jsem jim předala materiál, ten si rozebraly a chtěly se pustit do práce. Snažila jsem se je zabrzdit a připravit na ledolamku. Ale děti už byly rozdělené a chtěla pracovat. Zkoušela jsem se jednotlivé skupiny obházet, ale nevěděly, co po nich chci. Paní učitelka na mě zakroutila hlavou, že teď už to nepůjde a tak jsem přestala. Jednotlivé skupiny jsem obešla na začátek, zeptala jsem se jich, co si představují pod svým elementem. Snažila jsem se s nimi probrat každý živel ještě jednou zvlášť. Ale vesměs jsem je nechala samostatně pracovat. Nejpočetnější byla skupina vody. Oheň a země byly co do počtu nastejno. „Vodníkům“ jsem dala velký arch kartonu (B1). Žáci pracovali samostatně, každý na svém úseku. Zkoušeli si zase rozstříkávání barev, nebo malování rukama a obtiskování končetin. Postupně si do svých teritorií zasahovaly, při čemž docházelo ke konfliktům, ale ve finále k domluvě a společnému závěru. Na to, jak jsem měla radost z první hodiny, kdy dokázaly téma pojmut velmi abstraktně, tak se zase uchýlili ke konkretizaci a na mou otázku, co to bude, až to bude, tak mi začali popisovat obraz, že to bude vodopád a řeka a ukazovali mi jednotlivé části. Zde byl ve výsledku důležitější samotný proces. Práce se postupem vyvíjela, ale ve své konečné podobě nakonec jednotlivé stopy a kroky nebyly znatelné a vše se vesměs slilo do jedné plochy. Přesto je zde patrná jistá stylizace.

Země dostala do rukou kusy tvarovací hmoty. Nejprve se o ni hádali (ve skupině byli sami kluci), pak se hádali, co vytvoří, protože každý chtěl něco jiného a jak je znám z družiny, tak jsou to velcí individualisté, co se snaží prosadit. Nakonec přeci jen dali něco dohromady a každý si vytvořil svou planetu. Když jsem je chtěla vybudit ještě k nějaké aktivitě, jako že země má hory a jeskyně, že není tak hladká, tak mi oponovali, že je. Tak jsem jim říkala, že není kulatá, že země na pólech zploštělá. Hned začali zplošťovat na pólech. Snažila jsem se jim říct, že zemi zde myslíme jako půdu ne jako celý svět, ale to si nechtěli nechat vymluvit a trvali si na svém. Tak jsem je nechala. Pak si vyndali vodovky a pomalovali je.

Třetí skupina „ohniváků“ byla složená ze silných individualistů. Vesměs se v této skupině sešli „problémoví“ žáci. Když jsem zadávala úkol, nejdřív jsem tomu moc nechtěla věřit, ale když si vzpomenu na jednotlivé žáky a na to, co si zvolili za element, tak i to o nich dost vypovídá a „sedí“ k nim. V této skupině začal nejdřív boj o materiál. Tam jsem musela zasáhnout a vysvětlit dětem, že práce by měla být jedno společné dílo. Ale přesto si

každý jel to svoje. Rozebrali si kusy fólií a začali si tvořit. V rámci společného výtvaru si práce navzájem brali a chtěli je dát dohromady se svým výtvozem, což vedlo k dalšímu sporu. Když to zkrátím, tak ve finále si všechno navzájem zničili, zničili a vypotřebovali fólie.

Když měli všichni hotovo, tak jsme si stoupli zase do kruhu a já jsem zahájila povídání. Ptala jsem se jich, jak se jim pracovalo ve skupině? Tak na to moc dobré odezvy nebyly. Za vodu víceméně v dobré, země méně, ale aspoň se dokázala domluvit na jednotné ideje a oheň vůbec. Tak jsem se ptala, co si myslí, že by měl být základní element? Většina (i z jiných žvlů byla pro vodu), tak jsme jako první předložili vodu. Autoři nám představili, co na kartonu máme vidět. Pak zvolili oheň. Sice nevzniklo nic konkrétního a výsledek vznikl až zde a pomáhali jim s tím i jiné děti. Ale vlastně vzali jen kusy fólií a překrývaly je přes sebe. Umístili je asi do jedné třetiny kartonu /pokládali je na vodu). Jako poslední realizovaná byla země. Každý ze skupiny vzal svůj malý svět a rozložil jej podle sebe na opačnou stranu kartonu od ohně. Chvíli bojovali s kompozicí, dokud nebyli spokojeni. Jako poslední nám zbyl vítr. Tak jsem se ptala dětí, jak bychom měli ten poslední element zapojit do našeho projektu. Protože bez toho posledního nemůže náš projekt být hotový. Tak padaly návrhy, že vezmeme naše vyrobené větrníky. Já na to, že ty tady nemáme. Že by to měl být taky produkt dnešní hodiny. Následovala chvíle ticha a přemýšlení. Najednou se ozval jeden žák, že bychom mohli na celek fouknout, aby dostal vzduch. Tak jsem se ptala ostatních dětí, jestli souhlasí, nebo jsou proti a mají jiný nápad. Asi všichni nadšeně souhlasili a tak jsme na odpočítání na společné dílo foukli a tak jsme mu vdechli život.

Když jsme všichni společně koukali na výsledek, tak děti k němu samy spontánně začaly vymýšlet „příběh“.

- Modrý karton se změnil z vody na vesmír, kde jsou planety, a oheň je slunce.
- Planety jsou od ohně daleko, aby je nespálil. –Ale to by přece uhasila voda!

To mě velmi potěšilo, že i bez mé iniciativy se najednou všichni vžili do obrazu před sebou a nechali se jím pohltit.

Všem jsem na závěr poděkovala za spolupráci, poděkovali jsme si všichni navzájem, zatlaskali jsme si a tím jsem prohlásila projekt za uzavřený.

Jak už jsem se zmínila výše, tak mě překvapilo, jak se zde projeví jednotlivé povahové rysy jednotlivých temperamentů. Ohniví jako velmi individualističtí, sebestřední: to se projevilo v jejich přístupu k práci, k práci ostatních a celkově k postoji k úkolu. Vodníci zase jako citově založení, kteří se mezi sebou nakonec dokázali domluvit na nějakém kompromisu a Zemníci jako realističtí, konzervativní, kteří zůstali u země jako Země (planety). A jak znám ty děti, tak i povahově by to podobné. Paní učitelka mi na závěr řekla, že je ráda za projekt, protože ona s nimi nic podobného zatím nedělala a že je dobré, že to zažily. Že je to zas něco jiného a ona na to mohla navázat v jiných hodinách. To potěšilo mě, že hodina nekončila jen ve VV, ale že přesáhla i do další výuky. Později se děti zajímaly o svůj finální projekt, tedy jim na práci záleželo (karton s nalepenými planetami a fóliemi máme vystavený v družině), s čímž jsem zpočátku v družině docela bojovala – navzájem si výkresy ničily, nebo svou práci jen tak zahodily. Dále také říkaly, že se jim líbilo, že mohou pracovat s kamarády na jedné práci (hlavně vodníci).